

Itzulpenak

Oscar Wilde

(Internetetik hartua)

Itzultzailea: GILLERMO ETXEBERRIA

Bizitza eta obra

Aita kirurgialari ospetsua zen, eta arkeologiari eta folkloeari buruzko zenbait liburu idatzi zituen. Ama, berriz, poeta zen, eta zelten mitologian eta folklorean aditua. Wildek Dublingo eta Oxfordeko eskola hoberenetan egin zituen ikasketak, eta azkeneko urteetan, haren adimen zorrotzagatik eta klasikoetan aditua izateagatik ez ezik, poeta gisa ere nabarmendu zen. 1878an, Newdigate Prize gutiziatua irabazi zuen poema luze batekin: Ravenna.

John Ruskin eta Walter Pater ingeles idazleek eragin handia izan zuten harengan, haiengandik jaso zuen arteak bizitzan zuen garrantzi handiaren ideia. Haren asmamen zorrotzengatik eta burutazio asmo-tsuengatik, zituen jokabide bitxi eta xelebreenagatik, ohiturazko arau moralak arbuiatzeagatik eta «arte hutsaren alde» egiteagatik, hau da, artelanaren helburu bakarra edertasuna zela aldarrikatzeagatik, Ingalaterrako eta Frantziako elkarte artistikoetako eta mundutarretako pertsona ospetsuena bilakatu zen. Bidaia asko egin zituen, Parisa eta Londres ez ezik, Italiara, Greziara eta Afrikako iparraldera ere. Garai hartan, prerrafaelismoaren eta dekadentismoaren eraginpean, poemaliburu bat argitaratu zuen *-Poems* (1881, Poemak)-, John Keats (1795-1821), Dante Gabriel Rossetti (1828-1882) eta Algernon Swinburne (1837-1909) poetekiko mirespena aitortuz.

1882an, Estatu Batuetara eta Kanadara joan zen hitzaldiak egitera. Haren jarrera eta janzkera deigarriak -belaunetarainoko belusezko galtza motzak eta zetazko galtzerdi luzeak jantzita, eta orkidea bat paparrean zuela azaldu zen estatubatuarren aurrean- prentsan ernarazi

zuen ezinikusia gorabehera, artearekiko eta edertasunarekiko maitasuna aldarrikatuz hamabi hilabete eman zituen Ameriketara.

1884an Constance Lloyd-ekin ezkondu zen –irlandar legelari ospetsu baten alaba zen emaztea–, eta bi seme izan zituzten, Cyril eta Vyvyan, bata 1885ean eta bestea 1886an jaiotak. Ezkontzak, baina, porrot egin zuen berehala. Bien bitartean, *Pall Mall Gazette* aldizkarirako kritikak egin zituen, eta *The Woman's World* (1887-1889) aldizkariaren argitaratzaile izan zen. Garai hartan, bere burua idazle hasiberritzat zeukala, haurrentzako ipuinak idatzi zituen; *The Happy Prince and Other Tales* (1888, Printze zoriontsua eta beste ipuin batzuk), adibidez, eta talentu handia erakutsi zuen alegoria erromantikoetarako.

Wildek bere bizitzako azken hamar urteetan idatzi eta argitaratu zituen bere lan nagusi gehienak. 1891. urtea izan zuen oparoenetako bat: bi saiakera liburu, *The Soul of Man under Socialism* (Gizonaren arima sozialismoaren pean) eta *Intentions* (Asmoak); eleberri bat, *The Picture of Dorian Gray* (Dorian Grayren erretratua); kontakizun liburu bat, *Lord Arthur Savile's Crime and Other Stories* (Lord Arthur Savileren krimena, eta beste istorio batzuk); eta maitagarri-ipuinak, *A House of Pomegranates* (Alesagarrez egindako etxe bat).

The Soul of Man under Socialism saiakeran, sistema horren alde eta jabego pribatuaren aurka azaldu zen, sozialismoak indibidualismoa eragingo zuelako ustean.

Wildek askapen moralaren atari gisa ikusten zuen sozialismoa: inork ez luke alferrik gastatuko bizitza gauzak eta gauzen sinboloak pilatuz. Bizi egingo litzateke...

«Jende gehiena existitu egiten da, besterik gabe». Aurrerago, orduko ezkontzaren abolizioa iragarri ondoren, estatua azkenerako «lana antolatu eta beharrezko salgaiak egin eta banatuko» dituen elkarte borrontatezko bat izango zela ere iragarri zuen: «Estatuak gauza baliagarriak eta erabilgarriak egin behar ditu. Gizabanakoak, berriz, gauza ederrak». *Intentions*-en, estetikaaren teorialari gisa idazten hasi zen: «Artistaren helburua Artea agerraraztea eta artista ezkutatzeta da».

«Ez dago liburu moralik edo immoralik: liburuak edo ongi idatzita daude, edo gaizki».

Intentions-en, Wildek oso elkarrizketa burutsuak idatzi zituen, paradoxaz beteak.

Haietako batean, arteak izadia imitatzen duela dioen axioma klasikoa hankaz gora jarriz, «Izadiak artea imitatzen du» dio, Londresen lainoa izatearen erantzulea Turnerren pintura dela (margo horiek baino lehen ere izango zen lainorik Londresen, baina ez zitzaion antzematen): «Sorkari eder ororen esanahia hari so dagoenaren ariman dago, hura sortu duenarenean bezainbeste, gutxienez». «Edertasunak gizonak aldarate adina esanahi ditu. Edertasuna sinboloen sinboloa da. Edertasunak dena agerrarazten du, ezer adierazten ez duelako». Saiakera hori argitaratu zen urte horretan bertan argitaratu zen haren eleberri bakarria, *The Picture of Dorian Gray*, dekadentismoaren eta estetizismoaren ebanjelio moduko bat bilakatu zena. Wildek eleberri gotikoaren naturaz gaindiko elementuak Frantziako fikzio dekadentearen ezin adierazizko bekatuekin nahastu zituen obra horretan, eta kritikariek moralaren kontrakoak izatea leporatu zioten Dorianek bere burua suntsitu nahi izate horri.

Antzerki-lana

Baina Wilderi antzerki-lanek eman zioten ospea. Elkarrizketa ironiko eta paradoxa ziniko distiratsuen bidez, gizarte-kritika zorrotza egiten duten komediak dira gehienak. Haren lehen lan arrakastatsuen bidez *-Lady Windermere's fan* (1892, Lady Windermere-ren haizemailea)-, Wildek frogatu zuen bere zorrotasunak eta argitasunak Frantziako antzerkigintzako makineria herdoildua susper zezakeela. Haren beste antzerki-lan ezagunenetako bat *Salome* da (Inazio Mujika Iraolak euskaratua), frantsesez idatzia Sara Bernhardt antzezle ospetsuarentzat: naturaren kontrako maitasun-harreman baten deskripzioa da, «jendea dardararazteko eta inarrosteko diseinatua».

Ingalaterran debekatu egin zuten, Bibliako pertsonaiak agertzen zitueltako, eta Frantzian argitaratu zuten lehenago, 1893an. Ingelesera itzulita, hurrengo urtean azaldu zen.

Oscar Wilde eta Alfred Douglas

1893an haren beste gizarte-komedia bat antzeztu zen, *A woman of no Importance* (1893an antzeztua, 1894an argitaratua, Garrantzirik gabeko emakume bat), eta handik bi urtera, beste bi, zein baino zein bikai-

nagoak, *An ideal Husband* (1895ean antzeztua, 1899an argitaratua, Senar ideal bat) eta *The Importance of Being Earnest* (1895ean antzeztua, 1899an argitaratua, Zintzoa izatearen garrantzia edo itzul daitekeena).

Antzerki irrigarria da, XVIII. mendeko ereduak eguneratzeko itxura egiten duena, ezkatatuta dauden pertsonaiei buruzko azpijokoz ustekabeko topo egitez, nortasun-jakinarazte bat-batekoz eta paradoxa jostalariz zipriztindua, gizarteari egiten dioten eraso sakonari garrantzia kendu nahiz bezala. Batez ere azkeneko obra horretan, *The importance of Being Earnest*, muturreraino eramaten ditu argumentuaren azpijokoaren absurdua eta ateraldi burutsuen zorroztasuna, bata bestearen atzetik. Nolabait ere epigrama satiriko bihurtu zituen fartsaren elementu konbentzionalak, oharkabea bezala baina gupidarrik gahe salatuz gizarte viktoriarraren hipokrisia.

Azken urteak

1895. urte hartan, baina, gauzak erabat okertu ziren Wilderentzat. Haren eta Lord Alfred Douglasen arteko harreman estua zela eta, Queensberryko markesak, Douglasen aitak, sodomiaz akusatu zuen Wilde, eta Wildek auzitara eraman zuen bere izena belzteagatik. Eskandalu handia sortu zuen epaiketa batean, Wilde homosexuala izateaz akusatu zuten, eta bi urteko kartzela-zigorra ezarri zioten, espetxe-denboran lan egitera derrigortuta, gainera. Ingalaterrako aristokraziaren idazle kutuna izan zena, lehenago hainbeste miretsi zuen aristokrazia horren beraren onespenearekin kartzelaratu zuten, beraz. Han hasi zen Wilderen gainbehera. Reading-eko kartzelan eman zuen denbora gehiena. Han, gutun luze garratz bat idatzi zion Douglasi, hil ondoren argitaratua: *De Profundis* (1905). 1897an, askatu orduko, Kartzelarik atera eta Frantziara alde egin zuen, izena aldatuta; Parisen bizi izan zen, arlote eta bakardadean. Urte haietan idatzi zuen bere poemarik ezagunena, *The Ballad of Reading Gaol* (1898, Readingeko kartzelako balada), preso bat hilarazi aurreko uneen azalpena eta kartzelako bizimodu gogorraren salaketa gordina. Adiskide batzuek lagundu bazioten ere, bakardadean hil zen, Parisen, 1900eko azaroaren 30ean, *meningitisak* jota.

Bibliografia

Poesia

Poems (1881)

The Ballad of Reading Gaol (1898)

Antzerkia

Vera edo *The Nihilists* (1880)

The Duchess of Padua (1883)

Lady Windermere's Fan (1892)

Salomé (1893). Frantsesez kaleratuta lehenik, eta Parisen estreinaturik.

A Woman of No Importance (1893)

An Ideal Husband (1895)

The Importance of Being Earnest (1895)

La Sainte Courtisane eta *A Florentine Tragedy* (1908, hilondokoa)

Narratiba

The Canterville Ghost (1887)

The Happy Prince and Other Stories (1888)

Lord Arthur Savile's Crime and Other Stories (1891)

Intentions (1891)

The Picture of Dorian Gray (1891)

A House of Pomegranates (1891)

The Soul of Man under Socialism (1891)

Teleny or The Reverse of the Medal (Paris, 1893)

De Profundis (1905, hilondokoa)

The Letters of Oscar Wilde (1960, hilondokoa)

(Ingelesez) The Oscar Wilde Collection

(Euskaraz) Reading Bahitegiko Leloa

(Euskaraz) Ernesto izatearen garrantzia

Erreferentziak

Artikulu honen edukiaren zati bat *Lur hiztegi entziklopedikotik* edo *Lur entziklopedia tematikotik* txertatu zen 2012/1/9 egunean. Egile-eskubideen jabeak, Eusko Jaurlaritzak, hiztegi horiek Creative Commons Aitortu 3.0 Espainia lizentziarekin argitaratu ditu, Open Data Euskadi webgunean.

Oscar Wilde

(Irlanda, 1854 - Frantzia, 1900)

INFANTAREN URTEBETETZEA

Infantaren urte betetzea zen, Espainiako infantatxoarena. Hamabi urte eta ekiak oparo edertzen zituen Jauregiko lorategiak.

Printzesa izan arren, odol urdinekoa, eta Espainiako imperio neurrigabekoaren infanta gainera, hark ere urtean behin betetzen zituen urteak, erreinuko gainerako plebeioak bezalaxe. Garrantzitsua zen, beraz, denentzat egun hori egunik ederrena izatea. Egun zoragarri bat, alegia! Tulipan harroek ere, urguilez oilarren moduan, zurtoinak harrotu, soldadu ilara luze baten modura, eta desafioka begiratzen zituzten arrosak:

–Gaur zuek bezain ederrak gara.

Tximeleta gorriek beren hegala urreztatuekin jirabiraka ziharduten inguruan, eta loraz lora bat banaka; sugandila berde distiratsuak, babeslekuak utzi eta eguzkitara tolestu ziren, eta granadek ere beroaren eraginez magala zabaldu zuten, barneko bihotz gorria begien aurrean jarriaz. Arku tarteko limoi zurbilek ere, eguzkiari begiratzen zioten haren ukitu margotsu eta distiraren bila, eta magnoliak ere marfil itxurako loreak ireki zituzten ingurune guztia usain gozoz eta mikatzez, biak batera, zabalduaz.

Printzesatxoak jolasean ziharduen bere lagunekin lorategi gainean, jauregiko terrazan, eta, ondoren, gordeketa ibili zen harrizko loreontzi eta goroldioz betetako estatua zaharren inguruan. Normalean, kategoria bereko umeekin soilik jolasteko baimena izaten zuen, hau da, gehiengotan bakar-bakarrik. Baina, haren urteguna, egun berezia zenez, Erregeak aukera eman zion nahi zituen lagunak gonbidatzeko.

Espainiako haur lirainen mugimenduek, grazia berezia daukate; mutikoak kapelu zabala buruan, luma eta guzti eta beren kaptatxo hegalaria apaingarri; neskatoak, brokatu-jantzi luzeen adatsa biltzen eta abaniku handi eta zilarrezkoak eskuan, begiak babesten eguzkiaren

errainuetatik. Baina guztien artean infanta bera zen xarmangarriena, ondoen jantzia, garaiko moda nabarmenaren modura. Jantzi gris arrasoa zeraman, maukak plegu esferiko zabal eta zilarrezko damaskinatzu hornituak, eta gerruntze estua perla finezko hariz gurutzatua. Pausoak ematean, bi txapin txiki, karmin koloreko mototsekin batera, agertzen zitzaizkion gonapetik. Abaniku erraldoia zeraman arrosa eta nakarrez ukitua, eta bere aurpegi zurbila urrezko lurrunez inguratzen zuen biloan, arrosa zuri bat.

Erregea, goibel eta malenkoniasu, haurrei begira zegoen jauregiko leiho batetik. Haren atzean, zutik, Aragoiko don Pedro, gorroto zuen anaia, eta haren konfesoera, Granadako Inkisidore Nagusia alboan eserita.

Erregea, inoiz baino goibelago zegoen. Ikustean Infantatxoa zer nola gortesauak hain era adeitsuan agurtzen zuten edo beti alboan zeraman Alburkerkeko Dukesaren abaniku zabalaren atzean irribarrez, etengabe etortzen zitzaion burura Erregina, Frantziatik ekarri eta Espainiako Gortean ximur ximeldu zena.

Sei hilabete jada bere erregina amultsua hil zela, lorategiko almen droak bi aldiz loratzen ikusi gabe. Hainbat maite izan zuen, non ez zuen utzi guztiz hilobiaren menpe haren gorpua. Sendagile mairu batek, bitzita barkatu zioten, - Ofizio Santukoen ustez herexea omen eta sorginkeriak egiten zituena - hark gantzutu zuen, eta oraindik ere erreginarene gorpua zerraldoan zetzan Gazteluko marmol beltzezko kaperan, monjeek, bi urte lehenago, martxo ekaiztsuan utzitako moduan. Estaldura ilun bat gainean eta kandela bat eskuan, Erregea, hilero lehenengo ostiralean, joaten zen hilobiaren albora.

- Ai, Nire Erregin maite hori -zioen intzirika.

Batzuetan, bizitzako gertakari bakoitzak berarekin izan ohi duen gobernantza eta Errege batek bere dolua mugatzeko behar duen duintasuna ahaztuta, bere eskuen artean estutzen zituen Erreginarene atzamar hotz eta bitxiz josiak, eta zentzugabeko musuekin saiatzzen zen aurpegi zurbil eta makilatua biziarazten.

Gaur goizean, ordea, harrigarriro zoragarria zegoela iruditu zitzaion, berak Fontainebleau-ko gazteluan lehen aldiz liluratuta ikusi zuena bezalakoa, hamabost urte berak eta neskak are eta gutxiago. Orduantxe sinatu zituzten ezkon-agiriak Aita Santuarene Nuntzioarene,

Frantziakoa Erregea beraren eta Gortearen aurrean. Handik laster itzuli zen El Escorial-era, bihotzaren kontra printzesaren ile mataza horia es-tutuaz eta Oroitzapenaren kutxan neskatxak karrozara igotzean, eskuan emandako bi ezpain-nerabeen ukitua buruan. Geroago ospatu zuten ezkontza Burgosen, bi nazioen hurbil baitago hiria, eta berehala Madrila sartu ziren solemneki, Atochako Elizan ohiko meza entzutera, eta ohi-koa baino Fede Aitortza sendoagoa egin zuten zeinaren eraginez 300 herexe eta gehiago sutzarrera kondenatzeko promesa egin baitzuten.

Hala zen, Erregeak neurririk gabe maitatu zuen emaztea, baina bere zoritxarrerako. Ez zion aldamenetik aldentzen utzi une batean ere, eta berarengatik ahazten zituen, edota bazirudien ahazten zituela Estatuko zeregin nagusiak. Hainbesteko maitasun horren ondorioz, ez zituen ulertzen emaztea entretenitzeko egiten zizkioten zeremonia eta gainerako deabrukeriak, horrela ez zuten handitu besterik egin berak zera-man gaixotasun arraro eta asmaezina. Erregina hil zenean, Erregeak denboraldi batean zentzua ere galdu zuela zirudien. Karguari ere pozik utziko zion eta Granadako Trapenseen monastegian ezkutatu, baina ezin zuen, Infantak urte bat besterik ez baitzuen eta hura anaiaren eskuetan uztea okerragoa zen haren krudelitate ezaguna izanik Espainia guztian. Gainera mihi gaiztoek anaia kulpatzen zuten Erreginariaren heriotzaz, goante pozoitu batzuk oparitu omen zizkion eta bisitan joan zenean Aragoiko Gaztelura. Hiru urteko doluaren ondoren, ez zuen ministroengandik beste ezkontza berri baten hitz erdirik ere entzun nahi. Alemaniako Enperadoreak berak iloba baten eskua eskaini zion, Bohemiako Artxidukesa zoragarriarena. Baina Erregeak enbaxadoreei esan zenez, berak eginak zituen jadanik Nahigabearen eztaiak. Erantzun honen ondorioz, galdu zituen Herbeheretako probintzia aberatsak, ze bere kontra altxa baitziren Hugonote fanatikoak buru zirela.

Terrazan zebilen infantari begira, bere ezkontza garaia zetorkion burura garaiko gozamen suhartsuak eta emaztearen agonia itzala. Neskatoa, amaren ispilua bera zen bere begietan, haren hantuste zoragarria, borondatez beteriko keinu berezia, aho xarmangarria ezpain arranditsuekin, eta amaren irribarre berbera leihoetara begiratzen zue-nean edota hidalgo espainiarrak eskutxoa musukatzeraz makurtzen zire-nean. Baina haurren jolasen algara sarkorra, desatsegin zitzaion eta eguzkiaren distirak iseka egiten zion haren tristeziari, eta ekialdeko espezien usain trinkoak, gantzutzailleek erabiltzen dutenaren antzekoak, bazirudien goizeko aire garbia kutsatzen ziotela. Eskuartean ezkutatu

zuen bisaia eta infantak berriro leihora begiratu zuenean, kurtinak estalita zeuden eta Erregea joana zen bertatik.

Infantak keinu desatsegin bat egin eta bizkarra uzkurto zuen. Derrigorrezkoa zen aitag bere urte egunean konpainia egitea... Zer axola zitzaizkion Estatuko arazo nekagarriak? Edota kapera ilunera joan ote zen bada, bertan su zuzitan zeuden kandela artera, berari sartzen uzten ez zioten kaperara? A zer nolako txorakeria, eguzkia hain distiratzu zegoenean eta jende guztia hain pozik zegoenean! Horretaz gain, ez zituen ikusiko jadanik tronpeta soinuak iragartzen ari ziren zezenketa idurikatua, eta jaialdiko txotxongilo eta beste gauza harrigarriak.

Osaba Pedrok eta Inkisidore Nagusiak burutsuago jokatu zuten. Terrazaraino jaitsi, agurtu, eta hitz polit eta galaiak esan zizkieten. Jaso zuen, orduan, bere burutxoa eta don Pedrori eskua emanez jaitsi zituen poliki-poliki eskilarak eta lorategiaren muturrean jasota zegoen zeta-purpurazko pabiloiora abiatu ziren. Gainerako umeak atzetik zetozen, jatorriaren arabera txukun txukun, lehenengo deitura zerrenda luzea zutenak aurretik zirela.

Haur noblez osaturiko segizio bat, torerok jantzita, etorri zitzaion bidera, eta 14 urteko mutil eder aparta batek, Terra Novako Konteak, aiton-eme baten modu xarmantean kapelua kendu eta plaza mendean zeukan oholta gaineko marfil eta urrezko tronu txiki batera eraman zuen solemneki. Neskatila talde bat pilatu zitzaion alboan abaniko haundiak eraginez eta belarrira hitz isilak xuxurlatuz. Don Pedro eta Inkisidore Nagusia, atean geratu ziren barrez. Dukesak bera ere, beti keinu lehor eta gogorreko agertzen zenak, ez zirudien orain hain umore txarreko eta bere musuan nola halako irribarre hotz eta odolgabea nabaritu zitzaion.

Sekulako zezenketa izan zen, Infantaren ustez, Sevilan Parmako Dukeak aita bisitatzean ikusi zuena baino politagoa. Mutiko batzuk, egur eta zumitzezko zaldi gaintan aritu ziren itzulinguruka, bandera eta margo distiratsuz apaindutako lantzekin deabrukeriatan; besteek zezenen aurrean kapa gorrimina eskuan eta eta jauzi eginaz zezenak erasotzen zuenean; zezena bera, egiazkoaren oso antzekoa zen, larruz eta zumitzez egin eta sarriegi korritzean hankabiko bihurtzen zen, dakikegunez ezinezkoa benetako zezenetan. Baina haren balentriak liluratuta utzi zituen dontzeilak, aulki gainera igo ziren eskuan sudurzapi apainak astinduz eta garrasika:

- Hori duk eta zezena, hori duk, heldu gogor –pertsona haundiak bailiran.

Azkenean, Terra Novako Kontetxoak lortu zuen zezena azpiratzea, eta Infantaren oniritzia eskuratu ondoren, muturrean sartu zion animalari egurrezko estokea, non burua lurrera jausi zitzaion eta barrutik bistaratu zen Lore Bizkondea, Frantziak Madrilen zuen enbaxadorearen semea.

Horren ondoren, eta txalo tartean bi errege-mutilek zezen plaza garbitu zuten, zaldi hilak era haundikian erretiratuz; atsedean tarte laburraren ondoren, ekilibrista-orekari frantziar batek, soka lasatu baten gainean ariketa zorabiagarriak egin zituen, eta, ondoren, egun horretarako propio muntatutako antzokian, txotxongilo italiarrak agertu eta Sofonisba-ren tragedia erdi-klasikoa antzeztu zuten. Antzezpena hain ona izan zen, keinuak hain naturalak, ze amaitu zenean infantaren bi begiak malkotan bustita zeuden.

Ume batzuek ere malko isilean ziharduten, non goxokiak behar izan ziren haien kontsolamendurako. Inkisidore Nagusiak berak ere, hunkituta, zera zioen, alegia, nola izan zitezkeen hain zoritxarreko eta hainbesteko ezbeharrak pairatu alanbrez mugitutako egur eta argizarizko panpinak.

Ondoren, Afrikako malabarista bat agertu zen zapi gorritz estalitako otarra eskuan. Zezen-plazaren erdian ipini zuen, kainazko flauta bat eta durbante bat atera eta jotzen hasi zen. Bat-batean zapi gorria mugitzen hasi zen eta gero eta nota sarkorra goak jaurtikitzen zituen bitartean, bi suge berde urreztatu eta beste bat agertu ziren beren buru triangela-tuekin, musikaren erritmoan balantzaka, ur-landarea ur-korrontean mugitzen den modura. Haurrak piska bat beldurtu ziren hasieran, eta asko disfrutatu zuten malabaristak lurretik laranjaondo txiki bat sorraz zuzenean dena lore txuri zoragarri bete zena, eta, azkenik benetako laranja mordoak erakutsi zituen. Lilura areagotu zen afrikarrak abanikua eskatzean Torreko Markesaren alabari, eta delako abanikua txori urdin bihurtu zuen, zeina kanturik bizienean jirabiraka ibili zen pabilioi inguruan. Une horretan plazerrak eta harridurak markak hautsi zituen.

Ondoren, Zaragozako elizako haurrak ikuskizun miragarria eskainiaz, minué berezi bat dantzatu zuten. Infantak ez zuen inoiz ikusi urte-oro maiatzean eta Ama Birjinaren aldare aurrean egin ohi den zeremonia

ikusgarri hau. Gainera, apaiz ero batek, seguru asko Inglaterrako Isabel neska zaharraren eraginez, Asturiasko Printzea ostia pozoitu baten bidez erahil nahi izan zuenetik, ez zen errege etxeko inor sartu Zaragozako katedralean. Horregatik Infantak entzutez bakarrik ezagutzen zuen minuet ospetsua, Andre Deunaren Dantza izenez ezagutua.

Zaragozako haurrak, antzinako modura jantziak etorri ziren, belus (terciopelo) txuria, eta zilarrez azpilduldutako txapelokerrak eta ostruka luma txuri-txurizko motots luzeekin. Denak atseginez ikusi zuten zein eder eta zein duin dantzatu zituzten dantzako irudi korapilatsuak eta haien jarrerak eta erreberentzien grazia. Amaitu zutenean kapelak erantzi eta agurra eskaini zioten infantari eta berak gortesia haundiz erantzun, eta hitz eman zien bidaliko zuela santutegirako argizari haundi bat emandako alaitasuna eta plazerraren esker onez.

Elizatik irteteko unean, ijito talde bat hurbildu zen plazara. Lurrean eseri ziren hankak gurutzatuaz, zirkuluan eta kitarra eta zitara arinki jo eta kantu isilean hasi ziren, nola halako giro amesti eta malenkoniatsua eraginez. Don Pedro ikustatzean, batzuk izu aurpegia jarri zuten eta besteak betarte hoztu eta oldartsua, zeren aste gutxi aurretik, sorginkeriak zirela eta tribuko bi gizon urkatu baitzituen; baina, han zegoen Infanta bere begi urdinekin abanikoaren gainetik atseginez begira eta horrek poztu zituen biziki. Gisako sorkari bat hain erakargarria, ezin zitekeen inorekin krudela izan. Eta aurrera jarraitu zuten amets laño kantuan, sokak arinki igurtziaz atzazal luzeekin lotarako hurbil egongo bailiran. Ondoren alde egin eta berehala hartz arre iletsu batekin itzuli ziren, katez lotua, eta bizkarrean Berberriako hainbat tximu zituena. Hartza buruz behera jarri zen, patxada guztiarekin eta tximuek itzulipurdika ibili ziren hamar urteko bi ijitotxorekin. Egia esan, ijito txikiek sekulako arrakasta izan zuten haien aurkezpenean.

Baina festako dibertimendurik haundiena, epotxaren dantzaldia izan zen. Plazara zambiluka agertu zenean hanka okerren gainean eta haren buru ikaragarri eta desitxuratuarekin, haurrak sekulako alaitasun garrasiak jaurtiki zituzten, eta infanta bera ere lehertzeko zorian jarri zen, non, andere-zaintzaileak gogoratu behar izan zion, gorde zitzala itxurak, zeren Espainiako Erregearen alabak sarritan negar egin izan duten arren, ez dela kasu bat ezagutzen Odol Urdineko Printzesa batek, gisako algarak hainbateraino agertzea bera baino kategoriako gutxiagoko baten aurrean. Baina, epotsa paregabea zen, eta Espainiako Gorteak

bera ere, gauza groteskoen zale fama ezaguna izanagatik ere, ez omen zuen horrelako munstro hain treberik ezagutu.

Gainera, hau zen epotxaren lehene aldia jendartean. Bezperan, bi pertsona noblek ehizan zihardutela topatu omen zuten basoko bazterrik urrutietan arte arbolen tartean batetik bestera korrika bizian. Nobleek, pritzesarentzat denborapasa atsegin izango zelakoan eraman zuten jauregira, zeren epotxareen aitak, ikazkina bera, ez omen zuen erreparorik jarri gisako seme zatar eta ezdeusa galtzearekin. Harrigarriena zen, alegia, epotxak ez zeukala bere izakera zatar eta baldarraren konstzientziarik. Alderantziz, txit zoriontsuztat hartzen zuen bere burua. Hainbestearino, non haurrak barre egitean, berak ere gauza berbera egiten zuen, barre, eta dantza amaitzean sekulako agur eta diosalak eskainiaz agurtzen zituen, haietako bai baitlitzan, eta ez izaki mengel eta desitxuratua, horregatik ere egiten baitzioten iseka berari.

Infantaren presentziak guztiz liluratu zuen, ezin zion hari begirik galdu eta bazirudien harentzat bakarrik ari zela dantzan. Amaieran, neskatoak gogoratu zuen nola, protokoloaren gainetik, Gorteko Dama Nagusiek ere bota zizkieten Caffarelli-ri, Italiako tiple ospetsuari, lore sortak eta, orduan, bera ere iseka egiteko eta baita ere Zaintzaile Nagusia koska bat haserretzeko, kendu zuen ile adatsetatik lore txuria eta plazara jaurtiki zuen irribarrerik gozoenarekin.

Epotsak benetan onartu zuen, musuka josi bere ezpain lodiekin eta eskua bihotzaren parean jarri zuen Infantaren aurrean belaunikatu aurretik, begiak dir -dir zegiotela alaitasun bizienarekin.

Une horretan Infantak, hautsi zuen guztiz zor zuen konpostura, barrez lehertzeko zorian, eta epotxa joan zenean ere ezin izan zuen poza disimulatu, eta eskatu zion osabari berriro ere ikusi nahi zuela dantza berbera. Baina Zaintzaile Nagusiak, ordea, eguzkiak asko berotzen zuela eta ez zion bere asmoa onartu, eta hobe zuela Infanta Gorenak Jauregira itzuli han prestatu zioten jaialdi harrigarria.

Baina neska zutik jarri zen modurik gogorrean, eta eman zuen agindua berriro ere etor zedila epotxa dantzara siesta ondoren. Era berean mila esker eman zizkion Terra Novako Kontetxoari, haren zeregina ere asko gustatu baitzitzaion, eta ondoren, bere aretora joan zen haurrak atzetik zituela, lehengo txanda berean.

Epotxak, berriro ere dantza egiteko Infantak eskatu zuenean, ezin izan zuen sekulako pozaldia disimulatu eta hain zorionsu sentituz lo-
rategian barna jo zuen korrika eroan lore txuriak musukatuaz eta mo-
durik xeblebrenean eta keinu paganoenak eginaz.

Loreak ere haserretu ziren gisako eraso lotsagabearekin, eta haren
jauziak, itzulipurdiak eta besoak hain modu estrainioan mugitzen ikus-
tean paseoen artean, ezin izan zuten bere harridura disimulatu:

- Itsusiegia da gu gauden leku berebetean egoteko –zieten deiadarka tulipanek.

Hobe luke mitxoleten zukua edango balu, horrela mila urtetan ez
litzateke esnatuko –zieten zitoriek haserre bizian.

- Baina, zein itsusia den! –garraisika kalzeolariak ere– Gaizki egina, lodikotea, ez dago desoreka haundiagoa edukitzerik burua eta hanken tartean. Hurbiltzen bazaigu, ikusiko du nolakoak den gure ile urtikarien azkurea.
- Eta begira, nire lorerik ederrena darama eskuan –deiadarka arroso-
sondo zuriak–. Nik neuk eman diot gaur goizean Infantari, bere urteguna ospatzeko. Ez dago dudarik, lapurtu egin dio.

Eta horra non hasten den garraisika:

- Lapurra, harrapatu lapurra!

Geranioek ere, nahiz ez diren haundiki sentitzen, eta haien hainbat
harreman duda-mudakoak izan, haserre bizian jarri ziren ikuskizuna-
ren aurrean. Bioletek ere eman zuten beren iritzia –era maitagarrian,
noski–, ze epotxa hain itsusi izatea ez zela bere errua esanaz. Baina beste
batzuk, hain itsusi izatea iraingarri zitzaenez, ez zela bidezko txoro
baten moduan salto eta jauzi ibiltzea, eta hobe zukeela adiago ibili eta
itxura ona eman ukitu malenkoniatsua eta pentsakorra jarriaz.

Epotxak bere jokabide axolakabea ia ukitu zuen eguzki-ordulari
zaharra, aspaldiko garaian Karlos V.ari ordua jotzen ziona berbera. Erlo-
ju beneragarria ere aztoratu eta minutuak noiz jo ahaztu zitzaion eta
balaustradan eguzkitan berotzen zegoen paumarekin solasean zioen
modura, denok dakigu Eregeen Semeak Errege direla, eta ikazkinen se-
meak, oster, ikazkin. Gisako baieztapena guztiz ontza eman zuen pau-
mak:

- •Noski, bada, noski! –esan zuen ahots zakarrez eta garraisika; itu-
rrian ibili zebiltzan arrain urreztatuek ere, burua uretatik atera

eta galdezka hasi zitzaizkien ur zurrustaka putzua fresko mantentzeko jairtikitzen zituzten harrizko tritonei, ia zer eskandalu zen hura.

Guztiaren gainetik, txoriek oso maite zuten epotxa. Basoan ikusi izan zuten dantzan, orbel zurrunbiloen tartean iratxo baten moduan, edota arte zaharren tartean kikilduta, eta haiei ez zitzaien axola gizakiek edertzat jotzen dituzten itxura ez edukitzea. Urretxindorra bera ere laranja-basoak kantuz goxo pozten dituen bera ere, ez da egiatan hain ederra. Gainera, haiekin oso ondo portatu zen negurik gogorrean, zeren ez zuhaitzetan ez inon hazi izpirik geratzen ez zenean, eta lurra burdina bezain gogorra zegoenean, eta otsoek ere janari bila herriko ateetan uluka hurbiltzen zirenean, epotxak ez zituen egun batean ere ahaztuta utzi; beti izaten zituen haientzat ogi beltz papurrak, eta haiekin batera egin ohi zuen hamaiketakoa, pobretan pobreena izanik ere.

Horregatik, txoriek bere inguruan hegan egin zuten, hegalekin haren aurpegia ferekatuaz eta haien artean hitz eginaz. Epotxa, harri eta zur zegoen eta eskuko lore ederra erakutsi zien, eta Infantak berak, maitasunez oparitu ziola berari.

Txoriek ez zioten ezer ulertu, berdin zen, baina han jarraitzen zuten burua zeharka hari begira modu harrigarrian.

Sugandilek ere asko maite zuten, eta epotxa, atzera eta aurrera, jira eta bira egiteaz nekatu zenean, belar gainean jezarri zen, eta haren inguruan jolasean ibili ziren jauzika eta denbora pasa atseginenean.

- Ezin dira denek sugandilak bezain eder izan –ziotsaten– hori asko eskatzea da. Eta, gezurra dirudien arren, begiak itsi eta ezer ez ikusteak ere, ez dirudi hain itsusia denik.

Sugandilak, izatez, oso filosofikoak dira, eta sarritan pasatzen dituzte orduak eta orduak pentsatzen, batez ere euria ari duenean edota kalera irteteko hotza egiten duenean.

Loreak, egoera horren aurrean, ez ziren pozik sentitzen, eta leialtasun falta iruditzen zitzaien txorien jarrera.

- Garbi geratzen da –zioten– nolatan hor zehar txoroarena egiteak zenbat biguintzen duen buruko garuna. Ondo hezitakoek, ez dira beren lekutik mugitzen, guk egiten dugun bezala. Baina txoriek eta sugandilek, ez dakite zer den geldirik egotea, eta txoriei buruz, esan daiteke, eduki ez daukatela etxe jakinik ere. Ibiltari zo-

rriak dira, ijitoen antzekoak, eta horrela tratatu behar dire horiek.

Eta areago jaso zituzten beren korolak; gerora, epotxa jaiki eta gaztelurantz abiatu zenean, terrazatik barrena, pozik sentitu ziren.

- Garbitasun publikoaren onerako, giltzapean sartu behar lukete bizitza osorako –zioten loreek– Ikusi al duzu konkorratsu hori eta hanka oker horiek? –eta iseka egin zuten.

Baina epotxak ez zuen deusik entzun. Bihotzez maite zituen hegaztiak eta sugandilak, eta uste zuen loreak, mundu honek duen gauzarik ederrena zirela, salbu eta infanta berbera; zeren berak eman baitzion lore txuria, eta maite zuen, eta horrek sortzen zuen aldea haundia zen.

Esan beharrik zenbaterainoko irritsa zuen berriro ere printzesa-rekin elkartzeko, eta haren irribarrea ikusteko, eta gero ez zen gehiago haren albotik urrunduko; bere lagunmin izango zen eta jolas zoragarriak erakutsiko zizkion. Zeren, Jauregietan inoiz izan ez arren, berak mila gauza zoragarri egiten zekien. Bazekizkien zumitzekin kilker kaiolatxoak egiten, barnean kanta zezaten; eta kainabera korapilotsuekin egin zitzakeen txirulak eta xaramelak. Bazekien hegazti guztien garrasua irudikatzen, eta bazekien araba-zozoak zuhaitzetik jaisten eta lertxunak zingiretara jaisten.

Berak bazekien animalia guztien oin arrastoa bereizten eta arrastorik ñimiñoenarekin erbiaren norantza asmatzen eta basurdeenak ere bai orbel piska zapalduaren bidez. Dantza basati guztiak ezagutzen zituen: udazkenaren dantza zoroa, bere jantzi gorrista eta guzti; udako uztaren dantza, sandalia urdin eta guzti; girnaldari zuri elurtuarena neguan; lorategiko loreen dantza zoroa udaberrian. Bazekien uso (torkaz)ak non ezkututzen dituen habiak, eta nola behin ehiztari batek usoen gurasoak ehizatu zituelako berak hazi eta zaindu zituen usakumeak inausitako zumar zuloan usategitxo bat eraikiaz.

Eta, hain trebeki hezi zituen, non goizero etortzen ziren haren eskura elikatzerak. Infantak ere maiteko zituen, baita untxiak ere nahiz hauek garo eta sasitan ezkututzen diren; eta beleak, luma eta moko zorretzekoak; eta arantzezko pelotari bihur daitezkeen arantzurde eta apoarmatu haundiak, beren ibili herrestatsuan orri biguinak eta zuztar zapoetsuak jaten dituztenak.

Bai, bai, infanta basora etorriko zen eta berarekin arituko zen jolasean. Gauean, bere kamaina eskainiko zion lasai lo egin zezan eta bera egongo zen haren zaintzapean goizalba etorri arte, otso gosetiak haren etxolara gehiegi hurbildu ez zitezten. Eta egusentian, berak esnatuko zuen leihoan golpetxoak emanaz. Eta basoan barna joango ziren, eta, biek batera egingo zuten dantza, egun guztian gaua iritsi arte.

Baina, non ote zegoen neskatoa? Arrosa txuriari galdetu zion, baina honek ez zion erantzunik eman. Jauregi guztiak, lo zegoela zirudien, eta leiho irekietak, oraindik ere isekita jarraitzen zuten gortinak eguzkiaren babes.

Han ibili zen atzera eta aurrera, han eta hemen, non, azkenik topatu zuen erdi irekita atetxo bat. Tentuz pasa eta areto zabal-eder bat topatu zuen, zoragarria benetan, zioen bere kabuz, basoa bera baino haratago. Dena urrez jantzia, pisua ere margoz jositako baldosaz apain, marrazki geometriko dizdizariaz josia.

Baina, ez zegoen han ere Infanta; estatua zuri zoragarriak besterik ez, eta hauek berari begira harri nabarrezko zokaloetatik nolabaiteko begirada eta ezpainenetan irribarre arraro batekin.

Sakonean, belus(terciopelo) beltzeko gortinak, eki eta izarrez apainduak; Erregearen bandera, alegia. Haren atzean ote zegoen bada infanta?

Jo zuen aurrera poliki-poliki eta bildu zuen gortina. Han ez zegoen inor. Beste gela bat zen, oraindik ere ederragoa. Ormak Arras-eko tapizarekin estaliak, ukitu orlegi eta gartzainekoak, ehiza baten irudiekin. Beste garai batean gela hau Jean Le Fou-rena izan zen, Errege Zoroa ere deitua, ehiztari amorratua bera, non, izan ohi zituen liluretan, tapizetako zaldi lehiakorren gainetara igo eta zakurrek xaxatutako oreinaren erasora jotzen zuen. Orain gela hau kontseiluak ospatzeko erabiltzen zen eta erdiko mahain gainean ikus zitezkeen ministroen eta kontseilaren karterak.

Epotxak aldamenera begiratu zuen, bidea jarraitzeko ia ausardiarik gabe, tapizetako zaldun estrainu eta isilak, basoan zehar abiadan trotreka zihoazenak inongo zaratarik atera gabe. Makuak zirela iruditzen zitzaion, ikazkinek esaten dituzten konpratxoak, gaez soilik ehizatzen dutenak eta gizaki bat topatzean orein bihurtzen dutenak, gero ehitatzeko.

Baina neskatoaren irudiak berrindatzen zuen beharrezko kuraia emanaz, topatu beharra zeukan, berak ere maite zuela esateko.

Pasa zituen korrika alfonbra pertsiarrak eta ireki zuen hurrengo atea. Ez. Ez zegoen han ere. Gela hutsa zegoen, guttiz hutsa.

Tronuaren egoitza nagusia zen, eta Erregeak bertan hartzen zituen kanpoko anbaxadoreak audientzia ematean, gutxitan egiten zuen arren. Zintzilika zeuden Kordobako larru urreztatuak eta sabai txuri-beltzetik zintzilik lanpara erraldoi bat 300 kandela izan zitzakeena. Tronua urrezko brokatuz apaindutako dosel pean zegoen, dena Gaztelako lehoi eta dorrez apaindua. Tronuko bigarren mailan zegoen infantaren besaulkia zilarrezko tizu kuxinarekin; eta beheiago, errezela baino arago, Nuntzio Pontifikalaren aulkia, bera baitzen dignatarioen artean bakarra Erregearen alboan jar zitekeena.

Tronuaren aurrez aurre argazki bat, tamaina naturalekoa, Karlos V. ehizan, zakur haundi bat alboan zuela. Beste kuadro haundi batean Felipe II, Flandesko mendekoen omenaldia hartzen.

Hori guztia gutxi axola zitzaion epotxari. Berak nahi zuena zera zen, infanta ikusi Pabiloioira joan aurretik eta eskatu egin zezala ihes berarekin dantza bukatu bezain azkar.

Jauregi barneko eguratsa itogarria zen, ez ordea basokoa, han haize freskoak zeharkatzen zituen ostoa usaindunen tartean eta eguzkiaren errainuak adarrak bereizten zituen bere urrezko eskuekin. Loreak ere ugari ziren basoan, ez noski lorategikoak bezain xarmantak, baina usain gozoagokoak: hara hor jazinto goiztiarrak, primula horiak, zaran-belar (celandina) argitsuak, beronika urdiñak eta margo ubel eta urrezko lirioak. Bai, printzesak berarekin aldegingo zuen topatu ondoren! Basora joango ziren elkarrekin, eta berak egun guztia dantza egingo zion. Ideia honek irribarre zabal bat eragin zion eta zalantzan ibili gabe, hurrengo aretora iragan zen.

Ikusitako gela guztien artean, hauxe zen ederrena eta argiena. Horma guztiak, damasko gorritz apainduak, txori eta zilarrezko loraz ziprztinduak; altzariak zilar mardulezkoak eta bi tximini handien aurrean bi pantailatzarretan urrezko hariz erliebean bordatutako errege-indioilar eta papagaiak.

Zoladura onix fineko itsas-kolore berdea, urrutian galduko baituzan. Baina, han ez zegoen bakarrik. Atearen itzaletik hasi eta gelako beste muturreraino norbait txiki bat zeukan berari begira. Bihotz urduri garraisi bat jaurtiki zuen pozez eta jo zuen aurrera. Berarekin batera, irudi txikiak ere aurrera jo zuen eta epotxak argi eta garbi ikusi ahal izan zuen.

Infanta ote zen bada? Ez, hurbiltzen ari zitzaiona munstro bat zen, izan daitekeen munstrorik barregarriena. Ez zen beste edozein den moduan orekatua, konkorduna eta hanka okerra baizik, batetik bestera zambuluka zebilena burutzar bat eta hile-zurda beltz bat zuena. Barre egiten hasi zen, eta munstroa ere barrezka hasi zen. Erreberentzia egin zion adar joaz eta munstroak, are adar-jotze handiagoko keinua egin zion. Hurbildu zen berarengana eta munstroa ere hurbildu egin zitzaion berak egiten zituen keinu guztiak eginaz eta geldirik geratuaz bera ere gelditzen zenean. Garraisi egin zuen alaiki, gehiago hurbildu zen eskua luzatuaz eta munstroak ere gauza berbera, eskua luzatu zion, izotza bera baino hotzagoa. Larritu eta atzeratu zuen eskua eta munstroaren eskuak ere hori bera egin zuen izu keinu baldar bat eginaz.

Ihes egin nahi izan zion eta aurrera jarraitu, baina izaki hura aurrez aurre jarri zitzaion bere egote gogor eta labainkorrean. Munstroaren musua harenaren hurbil zegoen txit, musu emateko moduan eta horrek guztiz larritu zuen. Saiestu zituen begien gainera erortzen ziren ile adatsak, eta munstroak hori bera errepikatu zuen. Zartaka eraso zion, eta besteak beste hainbestekoarekin erantzun zion, keinu zatarrak egin eta besteak keinu guztiak itzuli zizkion. Atzera jo zuen eta munstroak ere bai, mutur beltza erakutsiaz.

Baina zer da hau? - zioen golkorako. Pentsakor jarri eta albora begiratu zuen. Bai gauza harrigarria: gauza bakoitza bikoiztuta zegoen bertan ur garden atzean bailegoen. Hori komeria, kuadroak bere berdina, aulkiak berdin. Fauno lotiak, bere bikoitza zeukan ate ondoan; zilarrezko Venus-ak, eguzkiaren errainupean, besoak zabaltzen zizkion bera bezain eder zen beste Venu-i.

Buruan baitzeukan nola behin deitu zion basoan oihartzunari eta honek nola erantzun zion hitzik galdu gabe. Begiek ere engaina ote zezaketen belarriek bezala? Ba ote zen bada irudimenezko mundu bat, errealearen berdina zena? Gauzen itzalak eduki ote zezaketen kolorea, bizia eta mugimendua? Zenbat galdera...!

Beldurtu zen guztiz, eta arrosa txuria golkotik atera eta ezpainera eramane zuen. Baina, horra, munstroak ere gisa bereko lorea zeukan, ostok berearenak bezalakoak! Eta berak bezalaxe musukatu zuen, atsegin berarekin eta bihotzaren aurka estekatu zuen keinu baldarrak eginez.

Azkenik, konturatu zen geertakizun bitxi hura zer zitekeen, eta epotxa zerraldo erori zen lurrera desesperuan negar zotinka betean. Izaki itsusi, konkorduna, edozein izutzekoa, bera berbera zen! Bera berbera, bera zen munstroa, eta berari egin zioten burla neska-mutil guztiak... eta Printzesatxoak, ai printzesatxoa, berak haren maitasunean sinistu arren, berak ere iseka egin zion besteak bezala, bere itsusitasunari eta hanka okerrei iseka egin zien! Zergatik ez zuten basoan utzi, lasai, han ez zegoen ispilurik inoren alde itsusiak ikusteko! Zergatik ez zuen bere aitak ere iseka egin aurretik bertan behera hil eta utzi! Negar egin zuen, negar mina, eta bere eskuek lore guztia desegin zuten... eta une berean ispilukoak ere hori berbera egin zuen, airean jaurtiaz ostoa ari-nak.

Epotxak begiak estali eta ispilutik ihes egin zuen, ez zuen gehiago ikusi nahi.

Barru barruan zaurituta sentitu zen eta bazterrera joan zen arrastaka, eta bertan geratu zen zotinka.

Une horretan bertan, sartu ziren infanta eta segizioa irekitako leihatetik eta epotx zatarra ikusterakoan lurrean abruska lurrean, ukabildak eman zizkieten era zoroan, eta alarga bizian eraso zuten.

- Haren dantzak xelebreak dira –zioen infantak– baina bere jokabidea are eta xarmantagoa da. Txotxongiloek ere ez dute hobeto egiten, nahiz naturaltasun apur bat falta zaion.

Abanikua astindu eta txalo jo zuen.

Baina, epotxak ez zuen bururik mugitu. Bere arregurak gero eta apalagoak ziren; harik eta zizpuru (suspirio) bitxi bat jaurtiki eta saietsa estutu zuen. Ondoren, ahoz gora erori eta bertan behera geratu zen.

- Ongi egin duzu, oso ongi! –esan zion txaloka infantak une baten ondoren– Baina, dantzan egin behar duzu.

- –Bai, bai –garraisika beste haurrak– altxa zaitetz eta egin dantza. Barberia-ko tximuek bezain bizkorra zara eta haiek baino grazio-soagoa.

Baina epotxak ez zuen erantzun.

Infantak, haserre, jo zuen lurra oinarekin, eta Txanbelan-ekin paseoan zebilen osabari deitu zion; hauek Mexikotik etorri berri zen gutun bat irakurtzen ari ziren, bertan jarri berri baitzuten Inkisizio Santua.

- Epotxak, ez du nire esanik bete nahi –esan zion garraisika– Altxa ezazu eta esaiozu dantzan hasteko.

Zaldunek, irribarretsu eta presarik gabe sartu ziren. Epotxaren al-bora iristean, don Pedrok, makurtu eta masailean jo zuen arinki bere goante apainarrekin.

- –Hasi zaitetz dantzan, nire munstro txikia –esan zion–. Espainia eta India guzietako infantak zuk dibertitzea nahi du.

Baina, epotxa ez zen mugitu.

- Zer nahi duzu, borreroa etortzea ala? –haserre don Pedro.

Alboan zegoen txanbelan-ak begira, belaunikatu epotxaren alboan eta eskua jarri zion bihotzean. Une baten ondoren, bizkarra eragin, altxa, infantari erreberentzia egin eta esan zion:

- –Printzesa eder hori, zure epotxak ez du gehiago dantzarik egingo. Tamalez, zeren hain itsusia izanik, seguru Errege berak ere barre egingo zuela.
- Eta zergatik ez du dantzarik egin behar? –Infantak desilusio aire batekin.
- –Bihotza lehertu zaiolako – erantzun zuen Txanbelanak.

Infantak kopeta zimurtu zuen eta haren ezpain finak desilusio keinu bat egin zuten.

- Gaurtik aurrera – esan zuen lorategian korrika abiatuz – nirekin jolas egin nahi dutenek, ez dute bihotzik eduki behar.

Landako apaiz baten egunkaria (II)

GEORGES BERNANOS

LUIS MARI MUJIKAK frantsesetik itzulia¹

Gaur goizean, meza ostean, Louise mademoiselle-rekin solas luzea ukan dut. Orain arte, noizean behin, ikusten nuen elizkizunetan, ze gazteluan duen institutrizen-betebeharrak bioi halako oztopoa ezartzen digu... Kondesa andereak estimu handian dauka bera. Uste denez, Klara-tarren Ordenan sartu behar zuen, baina, horren orde, ihaz hildako ama zaharkitu eta eria-zen zaintzan eman du bere bizitza. Bere bi haurrek biziki maite dute... Tamalez, alaba zaharrarenak, hots, Chantal mademoiselle andereñoak, ez dio sinpatiarik, eta, antza, neskamea bailitzan umiliatzen duela dirudi. Baliteke hori umekeria baino ez izatea, baina, dena den, probatu behar litzateke bere pazientzia, ze kondesa ande-aren aitortzeak dakit Louisa mademoisellea familia jatorrekoa, hezkun-tza gorena hartu duen persona dela.

Ulertu uste izan dut gazteluan onartu dutela neskame oro albo-ratzeko nire erabakia. Hala ere, hobe lukete garbiketarako emakume bat kontratatzea, nahiz hasera batean hala ez izan, aldi bat ala bitarako baino, astean. Noski, hori printzipiozko arazoa da. Nire apaiztegia ero-soa da, gazteluaren gibelean herriko etxerik ederrena da, eta ez litzateke ongi ikusia arropa zuria nik neuk garbitzea. Hartan apropos ari nin-tzela zirudien!

Agian, ez dut eskubiderik, ni baino askoz aberatsago ez diren adiski-detatik, bera bereizteko, nahiz nik baino onura hobea ukan euren iraba-

[1] *Oharra:* Bernanos-en liburuaren itzulpenaren *bigarren* zati hau EGAN-en 2015-3/4.ko zenbakian argitaraturiko *hirugarren* zatiaren ostean ateratzen da. Barkatu nahas-mendua.

ziez. Zinez, oso urri axola zait aberats ala pobre izatea. Soilik, jakin nahi nuke nire agentziak, behingoz, uler dezala bizitzan zoriontasunezko itxura burges hau, giro bital bezala ezartzen digutena, ez dela ongarrira gure eskasiarako... Pobrezia larriak ez dauka zergatik duinaren itxura ukaiten arduratu beharrik. Zergatik, bada, halako itxurak? Zergatik bilakatu gu mixeriagorritzko tipoak?

Katekismoaren irakaskuntzak kontsolamendu zenbait agintzen zidan, eta, orobat, Pio X. aitasantuaren gurarien arabera eginiko jaunartze pribatuaren prestaketak. Gaur, kanposantuan haurtxoen burrunba entzutean -eta, orobat, eskalapoin hiltzatuen zartakoa atarietan jasotzean- ene bihotzak unkitasunez hausten zela zirudien... *Sinite parvulos...* Nire ametsa zen, hain zuzen, berehala oroituriko haur-mintzo horretan adieraztea, eta, berdin, nire barnean gordetzekoa den oro -eta pulpitutik azaldu ezin dudan guztia- agertzea (nondik zuhurra izatea gomendatu didaten). Noski, ez nuen gehiegikeriarik esanen. Halabaina, azkenean harro nengoen, etxeetako arazoez aparte, eta, orobat, hiritar eskubideaz edo eta beste irakasgai arbuigarriez, hain zuzen, gauza arruntez irakasbide baino ez direnez mintzatzeaz. Gainera, ia beldur gaisobera batez askatua sentitzen nintzen, hots, apaiz gazte batek sentitu duenaz, hau da, ezpainetara datozkion hitz eta irudiez. Halabeharrez, ikaspidetaz zurrunei lotzen genituen beldur hartaz -ohizkoa eta ziurra den hiztegia erabiliz- inor ez da harritzen (eta komentario ironikoak, gutxienez, itotzeko meritua du, zehazgabetasunez eta asperduraz). Guri entzutean, maiz, pentsatu eta sinetsiko litzateke espiritualisten Jainkoa predikatzen dugula, eta, orobat, Izaki goren bat, baina ez adiskide bizia bezala ezagutzen ikasi duguna; Jaun horrek sufritzen du gure saminaz, eta heriotzaren partaide izanen da, eta Bere bihotzean besoez estutuko gaitu.

Berehala, mutikoen erresistentzia sumatu nuen, eta isildu egin nintzen. Dena den, ez da haren errua, baldin eta arrazoigabeen (eta albora ezin den) esperientzia goiztiarrari gaur egun asteroko zineman berezia den hura eransten bazaio. Bere ahoak, lehen aldiz, maitasun hitza esan badu, jadanik, berba barregarria da, hots, izen lohituia, gogoz, apoekin gertatzen den bezala, algaraz eta harrika jazartuko lukeena. Neskatilek, aldiz, itxaropen zenbait eskaini zidaten, batez ere, Seraphita Dumouchel-ek. Bera da kristau-ikasbideko ikaslerik hobena. Alai da, garbia, begirada apur bat bizi batez, baina gardenaz, hornitua. Apurka, bere lagun distraituen artean, bera bereizteko ohitura hartu nuen, maiz galderak eginez, ze, batzuetan, berari soilik hitz egiten niola itxura ematen

nuen. Joan den astean, sakristian aste hartako nota ematerakoan -hots, estanpa eder bat eskaintzerakoan- eskuak sorbaldan ohargabeki ezarrita esan nion:

-Jesus Haurra hartzeko gogorik ba al duzu? Luze egiten al zaizu Komuniorako geratzen zaizun astea? -Ezetz erantzun zidan-. -Zergatik?

-Helduko da, oraindik, bere garaia.

Harriturik, baina ez eskandalizaturik, esan nion halakoa, ze nik haurren maliziaren berri banuen; eta, gero erantsi nion:

-Ulertzen al duzu esaten dizudan guztia? Baietz esanen nuke, ze arduraz entzuten didazu.

Bere aurpegi tipiak kerantza serioa hartu zuen, eta, zehatz behatuz, ondorengo erantzun zidan:

-Hori guztia berorrek begi politik dituelako da.

Isildu egin nintzen, eta biok batera irten ginen sakristiatik. Bere adiskideek murmurioka ziharduten euren artean, eta, gu biok ikustean, supituan, isildu egin ziren, geroago barrezka lehertzen zirelarik. Noski, ados jarri bide ziren hartarako euren artean.

Orduzkeroz, jarrera aldatzen ahalegindu nintzen, ez bainuen adierazi gura bere jokoan parte hartzen nuela. Halabaina, neska gajoak, lagunek eraginda, halako keinu isil eta molestagarriez jazartzen nau bere benetako emakumezko espresaeraz, eta, orobat, berak -ligatzat duen zinta korapilatzearren- gona zabarki altxatzeko duen era zabarragatik. Ene Jainkoa! Bai, haurrak beti haur dira! Baina zer egin dut bere arerio-tasuna merezitzeko?

* * *

Ambricourt-eko posturako ukan nuen nire izendapenaren urtemuga da. Dagoeneko, hiru hilabete joan dira! Gaur goizean, nire parrokiaren alde otoitz egin dut, hau da, nire parrokia gaisoa, nire lehen eta azken parrokiaren alde, ze, batzuetan, hiltzeko gura ere badut. Ah, nire parrokia! Emoziorik gabe eta maite-bultzadarik gabe ahozka ez daitekeen hitza da bera. Zer diot? Hala eta guztiz, berak niregan ez du sortzen halako ideia nahasia baino. Badakit, benaz, norbera parrokiarentzat dela betiraunderako, ze Eliza galezinaren zelula bizia da bera, eta ez

administrazioaren itxura hutsa. Baina, Jainkoak begiak eta belarriak zabaltea –eta bere aurpegia ikusi eta bere ahotsa entzutea ere– nahi nituzke! Hori asko eskatzea ote da, ausaz? Nire parrokiaren aurpegia daberea, zinez. Bere begirada da! Begirada gozo, itun eta eramankorra izan behar du, itxuraz, nirearen antza duena; eta hori guztia bultzatzen gaituen uholde ikustezin batez eramaten uzten gaitu, ze berak garamatza nahasian Betiraunde sakonera. Begirada hura kristau herriarena litzateke, parrokia guztiena, edo eta, oraindik gehiago, giza endaren propioa den zerbait. Hori da Jainkoak Gurutzearen goitik ikusia. Barka iezaiezue, ze ez dakite zer dagiten.

(Bai, pasarte hau erabiltzea bururatu zait –zertxobait ukituz– nire igandeko predikurako). *Parrokiaren begiradak* delakoak irribarrea sortu du, eta, segundu batez, perpausaren erdian gelditu naiz, halako komedia bat egiten ari naizelakoaren inpresioaz. Halabaina, Jainkoak ongi daki egiatia naizela. Beti dago zerbait kezkarri gure bihotzak gehiago birrindu dituen irudietan. Ziur nago Torcy-ko deanak agiraka egiten zidala. Mezatik irteteen, Konde jaunak –ahots aspertiaz, eta pixka bat sudurkatuaz– hurrengo esan zidan: Berorrek olde ederra ukan du! (Une hartan nik, lurra irentsita, desagertzea nahiagoa izanen nukeen).

* * *

Mademoiselle Louise-k datorren asteartean gazteluan jateko gonbitea luzatu dit. Mademoiselle Chantal-en presentziak molestutzen nau, apur bat, eta –ezezko diskretu batez erantzutekotan nengoela– bere etxeko iraskaleak gonbitea onartzeko keinua egin dit.

Garbiketako emakumea asteartean itzuliko da erretoretxera. Kontesa andreak, astean behin, lansaria ordainduko diola adierazteko adeitazuna ukan du. Nire arropa zuriaren egoera hain da penagarria, ze gaur goizean Saint-Vaast-era joan naiz hiru alkandora, gantzontziloak eta sudurzapia enkargatzearen. Hitz gutxitan esanda, Torcy-ko apaiz jaunaren ehun franko ere ez dira aski izan, espero ez nuen gastua esaltzeko. Baina, oraindik halakoa gutxi bailitzan, andereari eguerdiko bazkaria eman behar izan diot, langile bati mantenu berezia dagokiolarako. Zorionez, Bordeleko ardoak zerbitzu ona egingen dit. Atzo bertan botilara hustu nuen ardoa. Apur bat nahasia iruditu zitzaidan, baina bere lurrina nahiko bizia zen.

Egunak doaz eta doaz... Baina, zein hutsak zaizkidan egun horiek! Nire eginbeharra lortzen dut, baina etengabeki luzatzen dut egitaratua dudan araudi tipiaren ekintza. Noski, akatsak ditut metodoan. Errepide-tan, gaitera, denbora anitz pasatzen dut. Nire parrokoiko betebeharrak hur-bilenak ere, gutienez, hiru kilometrotara daude, eta besteak bestera. Bizikleta gutxirako balio izan zait, aldapak ez baititu igotzen, batez ere, baraurik nagoenean –urdaileko min latzak sentiarazi gabe-. Eta hain tipiaz nire parrokoa mapan!... Adin edo egoera berdineko hogeitau edo hogeitamar ikasleen klasea –beti ere, diziplina eta baldintza berera menderatu eta ikasketa antzekoetan prestatuak– maisuaren partetik bigarren hiruhilabetealdian baino benaz ezagutua ez denean, bizitza osoa, eta nire biziaren indar guztiak, alferrik galtzera doazela iruditzen zait. Mademoiselle Louise, orain, egunero doa Meza Santura. Baina agertzen eta desagertzen da bera, biziki arin, ze ez naiz ohartzeko, ia, bere presentziaren. Bera gabe, ordea, eliza egun anitzetan hutsik egonen zen.

Atzo Seraphita Dumouchel jaunaren konpainian aurkitu nuen bera. Neska tipi horren aurpegia, egunez-egun, aldatzen dator. Lehen oso higikorra zen, oso aldakorra; orain, berriz, halako finkotasuna du, antza, hots, bere adinerako harritzekoa den zurruntasuna. Mintzatzen nintzaion bitartean, lotsa ekidin ezin dudana atentzio molestagarriaz behatzen zidan. Bai, uste dut bere gurasoei zerbait esan behar diegala... Baina, zertarako?

Katekismoko liburuki batean, dudarik gabe, berariaz utziriko pape-rean –eta gaur goizean haurkiturikoan– esku baldar batek emakume-irudi bat marraztu zidan, ondorengo idazkia zuela: Hona apaiz jaunaren anderea. Baina, nolatan liburuak, batzuetan, hala-nola banatzen ditudan, berriketa astun horren egilea nor zitekeen jakitea ezinezkoa agitu zait.

Bai, gertakizun molestagarri horiek ohikoak dirudite hezkuntza-etxe hoberenetan ere. Bien aldea, ordea, maisua fida daitekeela bere gain dagoen horretaz, eta informeak ere har ditzakeela delakoan datza. Hemen, ordea...

Arimen alde sufritu behar dut esan dut nirekiko gau osoan. Baina kontsolamenduzko perpaus hori gertatu arren, Aingerua ez da itzuli.

* * *

Atzo itzuli zen Pégriot-en emaztea. Iruditu zait ez dagoela pozik kondesa andereak agindu dion soldataz, eta nire betebeharra ene sakeletik beste bost franko eranstea dela iruditu zait.

Nabarmen da andere honek izaera eskergabea duela, bere trataera zakarra dela. Halere, justua izan behar da; nik jendea baliogabeko eran, eta pertsonak harritzen dituen, halako oztopo barregarriaz darabilt. Orobat, suertatzen zait nire tartekoentzat gutxitxo atsegina bide naizela, eta hori, probableki, gehiegi irrikatzen dudalako da. Denek uste dute desgogara egiten dudala.

Asteartean Hebuterne-ko apaizetxean bilera bat eman zen. Hileroko mintzaldia agitu zen. Hona Thomas apaizak, historian lizentziatuak, erabiliriko gaia: Erreforma, bere hasimasiak eta zergatikoak. Benetan, hamaseigarren mendeko Elizaren egoerak hotzikarak ematen dizkit. Hizlariak, mintzaldia aintzineraz zihoala –eta, halabeharrez, pixka bat aspergarri– entzuleen betertzak behatzen nituen, halako kuriositate kortesa iragartzen bainuen, zehazki –Faraoiak edozein kapitulu entzuteko bildu baginan bezala–. Agerikoa zen halako indiferentziak lehen garrastu aginena minduela. Orain, ordea, uste dut fede handi, eta, agian, oharkabeko harrotasun baten adieragarri ere badela. Gizon haietatik inork, edozein izanda ere, ez zuen uste Eliza arriskuan zegoenik. Nire ustean, orain fedeaz ez da tipia goa, baina, probableki, beste gisa batekoa da. Euren ziurtasunak izutzen nau.

(Damugarria zait harrotasun hitza idaztea, eta, halere, ezin dut eza-batu bera, ze sentimendu hain gizakoi eta osoari dagokiona falta zait. Guztien gain, Eliza ez da betetzekoa den ideal bat, berez ematen den zerbait baino, eta denak bere barnean daude).

Hitzaldiaren irteeran marrazten dudana arauen aipu izuti bat egitea on izan nuen. Nahiz eta nire plangintzaren erdia kendu, ez ziren berandutuko planaren betekizun partzialak, ze berrogehi eta zortzi orduko egunak –eta, orobat, urrunekoa dudana, eta, ausaz, inoiz lortuko ez dudana, eragin pertsonala ere– beharko nituzkeen. Zorionez, atentzioa niregandik alboratu zen, eta Lumbres-ko apaiza, halako gaietan aditua, landako kutxen eta nekazal kooperatiben arazoak mintzatzen aritu zen, modu goituan.

Euripean itzuli nintzen tristeki. Harturiko ardo-apurrak urdaileko oinaze gaitzak sortu zizkidan. Udazkenetik hona asko argaldu naiz, eta

nire itxura, aldiro, okerragoa da, ezen inork ez dit deus galdetzen nire osasunaz. Indarrak faltako ote zaizkit? Nahiz ahalegindu, gaitz gertatzen zait sinestea Jainkoak, benaz, erabiltzen nauela, besteekin bezala. Egunero nire ezjakintasunaz harrituagoa kausitzen naiz. Bizitza praktikoaren xehetasun oinarritzkoenak ere ez-ezagun ditut, eta jende orok beraiek badakizkiela dirudi, agian, intuizioz jasoak, eta inoiz ikasi gabekoak direlarik. Noski, ez naiz hau ala bestea baino zozoagoa, eta, formula erraz ikasietara zorrozki makurturik ere, xehetasun guztiz ulertuaren ilusioa eman dezaket. Baina, halako hitz eta formulek, denentzat zentzu zehatza dutelarik ere, ezin ditut ongi berezi, besteen artean, jokalaria txarrak –norberaren karta ezagutu gabe– jokoa arriskuan jartzen duen bezala. Diru-kutxa erruralen eztabaiden erdian, gizon adinekoen solasekin nahasturiko haurra nintzela uste izan nuen...

Seguraski, nire adiskideak ni baino jantziagoak dira, nahiz gu itotzen gaituzten orriak zabaldu. Baina harritzen nau gisa hartako arazoek aurre ematen haiek harro ikusteak. Gehienak behartsuak dira, eta, ausarki, atxikitzen dira egoerari, ze, dena den, diru-arazoez lilura berezia dute eurengan. Bere aurpegiak desanimatzen naute, berehala, larritasun eta ziurtasunezko aire bat dute, eta halakoek isilunea, eta kasik errespetua ere, ezartzen didate.

Beldur naiz pertsona praktiko bat izatera inoiz ez ote naizen iritsiko. Esperientziak lagunduko nau hezitzen, nahiz azaleko behatzaile bantentzat adiskide batengandik ez naizen deusetan bereizten; ni neu ere, eurak bezala, baserritarra naiz. Familia umil batetik nator, hots, oso umiletik, behin soldatari, peoi eta zerbitzari izanekoetatik, eta guri jabetzaren sena falta zaigu. Ziur aski, sekuluen zehar galdu dugu sen hori. Horretan, ene aita aitonaren antzekoa izan zen, zeina, bere aldetik, 1854 urteko negu gaitzeko gosetean hil egin zen. Franko-txanpon hauek erretzen zioten eskua, eta, berehala, adiskide baten bila joaten zen dirua gastatzearen. Apaiztegiko lagunek ez zuten sekula okerrik egin, ze nire amak, nahiz jantzi hobenak eta kapelu berrienak jarri, halako jas iheskorra zuen, hau da, besteen semeak hazten dituzten errukarrien irribarre txiroa. Ah, eta zer jabetzaren sena faltako balitzaidake ere!... Baina, beldur naiz, inoiz agintzen, ez eta gidatzen, jakinen ez dudalako. Eta halakoa larria da.

Zer axola dio horrek! Gerta daiteke ikasle erdipurdizkoak –eta ongi ez hornituak– lehen postuetara igotzea. Nahiz inoiz dizdiz ez egin, uler-

tzen da hori. Baina ez dut irrikatzen nire izaera aldatzerik. Nik nire higuinak menderatuko ditut; hori da guztia. Badakit lehendabizi arimena naizela, baina ezin ditut, orobat, ignoratu nire eliztarren bizitzan gune handia duten legezko kezka. Gure eskola-maisuak –paristarra izanarren– hitzaldiak jalgitzen ditu lurgintza eta ongarrien jarraipen metodikoez. Era berean, gai guzti horiek ere ahaleginez ikasiko ditut.

Era berean, kirol-elkarte bat eraiki beharko dut, nire lagun gehienek egiten duten bezala. Gure gazteak futbola, boxeoa –edo eta Fantzia-ko txirrinda-itzuliaz– zorutzen dira. Guzti horietaz aritzeko atsegina ukatu behar ote diet (nahiz halako jostaketak –legezko direnak, noski–) atseginak ez zaizkidanaren aitzakiapean gertatu, ausaz? Nire osasun-egoerak ez dit utzi betebeharrak militarrekin kunplitzea, eta, beraz, euren kiroletan parte hartzea baregarria litzateke. Halabaina, beraietaz jakitun izan naiteke, besterik ez bada ere, *Echo de Paris*-en azken orriaz, ze, aski maiz, bera prestatzen baitit konde jaunak.

Bart, lerro hauek idatzi ondoren, ohe-oinean belaunikatu nintzen, eta Gure Jaunari nik harturiko azken erabakia bedeinka zezala eskatu nion. Bat-batean, nire gaztaroko amets, itxaropen eta handinahi guztiak erortzen zirelakoaren inpresioak eraso ninduen. Eta, sukarrez dar-dar, oheratu nintzen, loa hartu ezinik egunsentia arte.

Mademoiselle Louise, gaur goizean, mezetarakoan, aurpegia bi eskuen artean ezkututzen zuelarik, egon da. Azken Ebanjelioa irakurtzean, negar egiten zuela ohartu naiz. Gaitza da bakarrik egotea, baina oraindik latzagoa bakardadea pertsona indiferente edo eta eskergabeekin konpartitu beharra.

Konde jaunaren administradore lagunari –lur-ongarri kimikoen etxehandi bateko bidaiaria zen– Apaizgaitegi Tipiko nire adiskide zahar bat gomendatzeko zoritxarreko ideia ukan nuenetik, eskola maisuak ez nau agurtzen. Antza, bera ere Béthune-ko lur-ongarrien beste enpresa baten ordezkaria bide da.

* * *

Datorren larunbatean gaztelura jatera joan behar dut. Egunkari honen onura nagusia –ala bakarra– nirekiko leialtasun osoa gordetzea delarik, aitortu behar dut ez nagoela haserre, atseginez baino... Sentimendu honek ez nau lotsatzen deus ere. Baserritako lur-jabe handiek ez

zuten, esanen litzateke, entzuten gauza onik Apaizgaitegi Tipian, eta, gainera, gomendagarria da apaiz gazte batek bere independentzia gordetzea munduko jendearen aurrean. Halabaina, honetan, beste gauza antzetzan bezala, guraso apalen seme izaten jarraitzen dut, ze beraiek ez zuten inoiz ezagutu bekaizkeriarik, ez eta landako jabe benetakoen gorrotorik, euren borroka bai dagite bere bizia birrintzen duten lur esker-gaitzekoez, eta, orobat, lur horietatik irabaziak baino ateratzen ez dituzten gizon alferrez. Aspaldidanikoa da geure jatorrikoek ez dugula ezer ikustekorik jauntxoekin. Mende anitz geroz, baserritarra den jabearenak gara, eta halako jabe gogor eta gaitzagorik ez da.

* * *

Duprety apaizaren eskutitz, aski berezia, jaso dut. Apaiz hau nire ikaskide izan zen Apaizgitegi Tipian; ez dakit non amaitu zituen bere ikasketak, eta, azken albistean arabera, Amiens-eko elizbarrutiko parrokoa zen; hain zuzen, bertako parrokoa eri zegoelarik, laguntzaile bat lortu zuen. Nik, beti, bere oroimen bizia, eta, kasik biguna, gorde dut. Apaizgaitegian bera jainerazko eredutzat proposatzen ziguten, nahiz nik, ene ustean, ez kausitu bera halakoa, urduriegia baitzen eta oso sentibera. Hirugarren urtealdian, nire hurbilean egoten zen kaperan, eta, batzuetan, negarrez ohartzan nuen, bere esku txipi eta zurbiletan –beti ere tintaz lohietuan– ezkutaturik.

Bere eskutitza Lille-n datatua dago (non, uste dudanez, jendarme izaniko bere osaba batek itsas-haraindiko merkagaien denda bat zuen). Eskutitz hartan harritzen nau, zalantzarik gabe, bere eritasunagatik al-bora utzi duen ministeritzarik ez aipatzea. Apaizgaitegian perlesiaz joa zegoela esaten zuten. Bere aita eta ama eritasun beraz hil ziren.

Neskamea edukitzea utzi dudanetik, postazaleak posta aterpera botatzeko ohitura du. Kartazala, kasualitatez, etzateko unean aurkitu dut. Une hori desatsegina da niretzat, eta, ahal den guztia bera atzeratzea ohikoa dut. Urdaileko minak, normalean, eramangarriak dira, baina luzarora ez daiteke imajina ezer aspergarriagorik. Irudimena, soilik, gai horretara hertsatzen etortzen da; burukominik ere badu, eta, ahalegin gaitza behar da egunero ez jaikitzen aritzeko. Tentaldia menderatzea lortu dut dagian hotzari esker.

Karta-azala urratu dut albiste txarren susmoaz; ez, okerrago oraindik, albiste txarren kateaduragatik. Egia esan, eskutitzaren kerantza ez zitzaidan atsegina izan haseratik. Halako alaitasun behartua, desegokia iragarri nion. Ulertzen nauen pertsona bakarra zara esaten dit berak. Zergatik? Oroitzen naiz ni baino ikasle argiagoa zela, eta apur bat muzin ere egiten zidala. Hala eta guztiz, maitasun handia nion.

Lehenbailehen bera ikustera joateko eskatzen dit. Bai, ahal dudan arinen joanen naiz.

* * *

Gaztelura joateko hurrengo ikustaldiak nahiko kezkatzen nau. Gaur ditudan proiektu handien arrastoak nire lehen harremanaren mende daude; konde jaunaren ondasunek eta eraginek, segurki, utziko lidakete dena egiaztatzen. Baina, beti bezala, nire esperientziak –eta nolabaiteko begizko barregarri batek– guzarik soilenak korapilatzen atsegin izaten du. Adibidez, jardunaldi berezietarako beroki ederra lasaegia gertatzen zait. Pégriot-en emazteak garbitzen du bera, baina, taxu txarrez, ze bentzinak zirkulu ilunak sortzen dizkio, hau da, zopa koipetsuegietan eratzen diren ilargi-gune gisakoak. Gaitzegia zait bere etxean, egunero-ko berokia jantzita, aurkeztea, ze bere ukondoetan aski sareztatua kausitzen da. Beldur naiz ene miseria aldarrikatzeaz. Zer uste ote dute?

Era berean, halaber, edozer gauza jateko tenorean aurkitu nahi nuke ene burua; gutxienez, atentzioa ez emateko neurrian. Baina, nire urdail kapritxosoaren kariaz, zaila agitzen zait deus aurreusmatzea. Atentziozko adieragarri tipienean ere, nire eskuin saihetseko samina azaltzen zait eta halako uzkurdura bortitzak erasotzen nau. Nire ahoa, berehala, lehortzen da, eta ezin dut ezer irentsi.

Horiek guztiak ezbehar amorragarriak dira, guztien gain ongi jasaten ditudanak. Ez naiz tipo biguna, eta horretan amaren antza dut. Emakume oso jasankorra da esatea laket izaten zitzaion ene osaba Ernestori. Txiroentzat halako espresaera inoiz gaisotzen ez den –eta bere heriotza garestia ez den– langile nekagaitza da esatea bezalakoa da.

* * *

Konde jaunak nire tankerako laboraria gehiago dirudi, eta ez, nik nire bikario garaietan trataturikoen edozein industrigizon aberatsa baino. Beste hitzez esanda, ez naiz ez-eroso sentitu bere alboan. Zein ahalmen dute mundu handiko pertsonak (besteetatik ia bereizten bide ez arren) besteen gisakorik ezer egiten ez dutelarik? Nahiz atentzioso edozein keinuk harritzen nauen, kondeak nirekiko deferentzia ukan zuen, inoiz ez utziz nireganako errespetua; bera ez zegoen zuzendua ni horniturik naagoen dinitateari buruz baino. Kondesa anderea oso abegidun egon zen nirekiko. Etxeko jantzia zeraman, oso sotila, buruko oiha-lak ile grisak estaltzen zizkiolarik –nire ama gajoak igandetan ezartzen zuenaren antzekoaz–. Esan baino ez nion egin ahal izan, halabaina ulertu ez ninduteelaren zalantzazko era trakets batez.

Nire sotanaz barre egin genuen denok. Itxurak eginen zituztela edonon uste izan nuen, baina, aldiz, ez zeuden oharturik hartaz. Halako samin ulergaitza sortzen zuten niregan. Zelako askatasunaz mintzatzen dira, bada noble horiek diruaz eta beraiei dagokionez. Zelako zuhurtzia eta elagantzia euren! Badirudi, gainera, halako eta benetako pobreziak sartu ninduela baimenik eskatu gabe bere uste onean –euren eta nire atean kutuntasun konplize bat jaioraziz–. Kafe-orduan hartaz jabetu nintzen Vergenne jaun-andreak (aspaldiko hirinzaleak zirena eta Raurvray-ko gaztelua erosi zutenak) ikustaldira etorri zirenean. Bi ordu fingabeen ostean, desagertu zirenean konde jaunak halako begirada –apur bat ironikoa– ukan zuen nirekiko, zeinak Bidaia on! azkenean, elkar ikustera, soilik, gatoz adierazten zuen garbiro. Eta, halere, mademoiselle Chantal-en eta Vergenne-ren semearen ezkontzaz asko hitz egiten da... Horrek gutxi axola dio. Nire ustez, ene sentimenduak ez zuen kortesia baino haiekiko, nahiz aski egizalea izan.

Nabarmen da nahiago nukeela kondeak –nire gazte eta kirol-elkar-teko ekintza-proiektuekiko– suhartasun handiagoa erakutsiko balu. Lagunkidetasun pertsonal baten ezaz, zergatik ukatu zidan berak Latrille-re-ko lur-zati tipia, eta, orobat, ezertarako balio ez duen siloa (ze joku, hitzaldi eta proiektiotarako areto bat ezartzea eroso izanen lizaidake, ezta?). Zer dakit nik! Ohartzen naiz, ematen baino, eskatzen gehiago dakidala, eta gizakiek, beti, gogoetatzeko astia ukaitea nahi izaten dutela (baina, nik nire erantzule izanen den bihotz-deiadar bat itxaroten jarraitzen dut, agian).

Berandu utzi nuen etxea, oso berandu. Agur esaten ere ez dakit, eta minutuero, abiatzeko nire asmoa erakustea aski dut, zeinak beti halako protesta edukatua duen niregan, inoiz ere amorematen ausartzen ez naizelarik. Horrek orduak irauenen lituzke! Azkenean, esan beharko dut, hitz bat oroitu gabe ere irten ahal izan nuela, baina usteon eta alaitasunezko (eta, era batez, berri on baten jabe nintzenaren-eta, orobat, nire adiskide bati berehala) adiera eskaini nahiko nionaren inpresioaz. Bai, nire urduritasuna hainbestekoa zan, ze parrokiako bidean, ia, arineketan jartzekotan egon nintzen.

* * *

Gresvres-ko bidetik erretoretxerakoan jartzeko konpontzen naiz, ia egunero. Euria ala haizea egin, muinoaren tontorrean gelditzen naiz; han neguan usteltzen hasten den zumar ahantzi baten enborrean eseritzen naiz. Bejetazio parasitarioak halako zorro edo leka berezia sortzen dio, batzuetan ederra eta bestetan izugarria dirudiena (eta halakoa nire pentsamenaren ala aldiaren kolore-erara). Han bururatu zitzaidan egunkari hau idaztea, eta ez dut uste beste inon halakorik baitaratzea. Beraz, oihan eta sagarrondoak landaturiko hesi bizien landa honen eskualdean ez nuen herria -nire esku-ahurrean bildua bailegoan- hala azaltzeko behatoki hoberik aurkituko. Nik behatzen dut hura, baina hark, bere aldetik, ez dit sekula so egiten didanaren inpresiorik ematen. Halabaina, ez dezaket esan ignoratzen nauela. Antza, bizkarra ematen eta betertzaz behatzen nauela esan daiteke, hots, beti begi erdi-ertsiez bezala, katuen modura.

Zer nahi duzu nitaz? Zerbait nahi al duzu, ausaz? Toki honetan beste edozeinek, gizona aberats batek, adibidez, adreiluzko etxe honen salneurria ezar dezake, bere orube eta belardien luze-zabala kalkulatu, zehazki, behar den diru-kopuru emanez, ondorioz, herri hau berea dela amets ere egin dezakeela. Baina, nik ez dut burutapenik horretaz...

Edozertaz ere, nire odolaren azken tanta isuri arren (eta, batzuetan, benaz gurutziltzatua eta hiltzorian nagoela uste izanarren) bera ez da sekula nirea izanen. Une honetan atsegin dut bera ikustea, beti hain zuri eta beti hain fresko (ze, Santu Guztien eguna dela eta, kare eta arropazko urdin-kolorez zuriztatu dute), eta ezin dut ahantzi mende batez geroztik toki berean dagoela. Bere aguretasunak beldurra sortzen dit. XV. mendean eraiki baino askoz lehenago, bere bidelari bat baino ez

naizen elizatzakoak, hotzak eta beroak, pazienteki, jasaten zituen, eta, orobat, euria eta haizea –eta, aldi berean, aberats eta txiro zen, beti lurrari atxikia, nondik ateratzen zituen bizitzarako zukuak (eta non obiratzen zituen, orobat, hildakoak). Azkenean, hark heldu eta hobiratuko nau, besteen antzera, eta, ausaz, besteek baino aguroago.

Badira, orobat, inori aitortzea ausartzen ez naizen pentsamenduak, dena den, gehiegizko direla uste ez ditudanak. Zer izanen zen, adibidez, nitaz baldin hainbat katolikoek zereginetara etsiko banu, haietatik hainbat kontserbadurismo sozialaz, hau da, laburbilduz, euren iraupen hutsaz arduratzen direlarik? Ah...! Ez ditut zuritzaitzat salatzen. Aldiz, egizaletzat dauzkat. Ordenari atxikia uste den zenbaitek ez ditu bere jazkiak, eta, batzuetan, halako hizkera soila dager defendatzea justifikatu nahiaz (zeinean hain kortesauak eta usadioz modelatuak diren, nahiz ezertaz ez eztabaidatu). Gizonaren zorigaitz ulergaitzetako bat (preziantsuena) hain aldakor eta plastiko denari fidatu-beharra da, aih, hitza bezalakoa den zerbaiti. Adore anitz behar da une bakoitzean giltza probatzeko, itxidurara egokitzeko. Eskutara lehenik datorrena hobetsi ohi da, nahiz hartan zertxobait behartu, eta giltzak bira ematen badu, jadanik, ez da gehiago eskatzen. Miresten ditut murrua dinamitzatzeko hainbat neke hartzen dituztenak, giltza-sorta, inortxo esnatu gabe, lasaiki atetik sartzen utziko bailiran.

Gaur goizean, nire aspaldiko adiskide baten eskutitza jaso dut. Lehendabizikoa baino harrogoa da, eta honela amaitzen da:

Nire osasuna ez da ona, eta, ziur aski, bera nire kezka-iturri bakarra da, ze orain hiltzea kostatuko litzaidake, hainbeste ekaitz ondoren portu zurrera ailegatzen ari naizelako. *Inveni portum*. Halere, ez dut arbuia-tzen etzanik naukan eritasun hau; zeren aisialdiko uneak eskaini dizkit, eritasun-ezean inoiz ukenen ez nituenak. Hemezorzi hilabete igaro ditut, oraintxe, erietxean. Egoera horrek saiatzea eta serioски bizitzaren arazoari ematea laga dit. Gogoeta apur batez, zu ere nire ondorio berera ailegatuko zarelakoan nago. *Aurea mediocritas*. Bi hitzok nire gurariak motelak direla probatuko dizute, hots, ez naizela erroboltari bat. Aldiz, gure maisu izanikoen oroimen bikaina dut. Gaitz osoa ez dator erakutsietatik, harturiko heziketatik baino, eta pentsatu eta sentitzeko beste erarik ezagutu ezean, gure iragana izan da. Halako hezkuntzak gu tipo norberekoi eta bakartiak bilakatu gaitu. Hitz batean, sekula ez gara haurtzarotik igaro guztia asmatuz, eta guztia osoro. Horrela, saminak,

alaitasuna eta bizitza bera asmatzen ditugu. Beraz, bizia asmatzen dugu, bizi orde. Eta, halere, gure mundu tipitik at urrats ematea ausartu orde, berriro haseratik ekin beharra izaten dugu. Lan neketsu eta astuna da, hain zuzen, gure buruzalatasuna apur bat sakrifikatu gabe osatzen ez dena. Eta bakardadea, oraindik, gogorragoa da... Halako batean, hortaz ohartuko zara...

Alferrikakoa deritzait ingurukoei nitaz mintzatzea. Baina, bizitza lantsua, osasuntsua eta normala da (beraz, *normal* hitzak hirukoitza den azpimarraketa bera du), eta hori ez litzateke sekretu izan behar inorentzat. Maleruski, gure gizartean zoriona susmagarri delakoaren iritziaz eratu kausitzen da. Nire ustez, kristautasun zenbait, hain zuzen, Ebanjelioaren espiritutik aski hurrundua dago, sinestun eta sineskabeengan ohikoa den aurreritzi horretan datza. Besteen askatasunarekiko errespetuagatik, nahiago izan dut orain arte isilik egotea. Baina, luzaroan gogoeta eginda gero, mututasuna erabaki dut, horrela nire errespeturik garaiena merezi zuen pertsonaren onean jokatzu. Nahiz eta hilabete batzuetatik hona nire osasuna hobetu, oraindik badituz komunikatzeko errezeleak. Zatoz arin.

Inveni portum... Postariak eskutitza eskaini dit katekismoa emateko etxetik irteten nintzen une berean. Hilerriari irakurri dut bera Artsenio-bihar eortzia izenen den Pinochet anderearen hilobia- zulatzen hasten zenetik urrats batzutura. Hark pikotxaz bere erara moldatuko du lurra.

Adiskidearen zatoz arin delakoak bihotza mindu egin dit. Arretaz prestaturiko bere hitzalditik (eta, oraindik, gogoan dut nola luma-puntaz arramazkatzen zuen lokia lehen ere hala ohi zuen bezala) ezin du hautsi ihes dohakion haur-garraisia... Une batzutan, ahalegindu naiz pentsatzen hura guztia ez zela nire irudipen hutsa baino, eta, benaz, bere familiako norbait zaintzen egonen zela. Baina, tamalez, ez dakit Montreuil-go taberna batean zerbitzari egoniko arrebaz gain familiako besterik ba al duen. Ez dut uste halako pertsonaiarik merezi ote dion errespetu handirik.

Ez dio axola... Seguraski, joanen naiz.

* * *

Konde jauna ni ikustera etorri da. Oso maitakorra, adeitsua, eta, aldi berean, beti bezainbat hurbilekoa, da bera. Pipa bizteko baimena eskatu

dit, eta berak Sauvelinet-eko basoan ehizaturiko bi untxi oparitan eman dizkit. Pégnriot-en emazteak gisatuko dizkizu bihar. Aurrez esan diot...

Ez naiz ausartzen esatea urdail eneak, jadanik, ez dituela onartzen ogi-apur batzuk baino. Erregosiak aurreztuko dit garbiketako emakumeari egunerdiko saria ematea, nahiz bera ez den alaituko gehiegi, ezen zinpeko-zaintzailearen familia osoa untxia jadetik lepo dago. Bai, egia da, orobat, bi untxi monagilo baten bitartez kanpanjole zaharraren etxera igor ditzakedala. Baina, gaua arte itxaron beharko luke, inoren arretarik esna ez dezan. Gehiegi mintzatzen da jendea nire osasun-egoez.

Konde jaunak ez ditu onartzen gehegi ni proiektuak. Ahalegintzen da, batez ere, herritarren gogoaren kontra ni ezartzea, ze hura, berak dioenez, gerrateaz nazkaturik, saltsa berean egostea komenigarri da.

-Ez zaitetz joan goizegi bilatzera, ez zaitetz eskaini azkearregi. Utz ezazu berak eman dezan lehen urratsa.

Nire adiskide aristokratikoa Roche-Macé-ko markesaren iloba da, eta bere latifundioa nire jaioterritik bi legoetara, soilik, dago. Bere oporrak finka hartan igarotzeko ohitura zuen, eta nire amaren oroigarri oso ona zeukan, ze -gazteluko neskame zelarik- gurinaz atonduriko ogi-xerrek ematen zizkion markes zenduaren ezjakinean, gizon hura oso eskuzimurra zelako. Nahiko harriduraz mintzatu nintzaion nire amaz, baina ez zen kezkatu asko neskame batez jarduteaz. Ama maitea! Nahiz ni orduan hain gazte eta txiroa izan, banekien onginahitasuna eta estimua sortzen. Ama aipatzean, kondeak ez zuen jalgitzen zure ama andrea (agian, afektatu samarra litzatekeelako berarengan), zure ama formula baino, soilik, zure delakoak negar-malkoak begitara ekartzen baizizkion, halako larritasun eta errespetuz.

Uste dut lerro hauek, egun batez, pertsona indiferenteen eskuetan eroriko balira, inozotzat hartuko nindutekela. Eta halaxe izanen naiz, ze itxura hain sotil, eta, batzuetan, bizia (eta oporretako betiko eskolakume baten traza) duenak mirespenezko traza sortzen dit. Ez, ez dut sinesen bera besteak baino adituagoa denik -eta, areago oraindik, onartzen diet partzuerrekin nahiko gogorra dela dioetenei-, halabaina bera adiskide zintzotzat daukat. Ez, ez da eliztar hain ona ere, ze igandetan, nahiz mezetara inoiz ez faltatu, sekula ez dut euskaristiara hurbiltzen ikusi. Maiz galdetzen diot ene buruari, gutxienez, Bazkotan jaunartzen

ote duen. Hortaz, nolatan gertatu da –zoritxarrez, eta, sarritan, hutsik dagoen– adiskide, elkartu edo lagun baten tokia berak hartzea? Agian, bai, alferrik bilatzen dudan naturaltasuna beregan aurkitzen dudalako da. Bere gorentasunen kontzientzia, munduarekiko heredentziazko gus-tua, eta, adina bera ere, ez dute jantzi hiletazko larritasunez, diruaren pribilegio soilak behekoen burgesei damaien segurtasunezko traza hori. Hauek denak (euren mintzoan esateko) tartekoak mantentzeko gurariaz kezkatu egon ohi dira, hura, bere aldetik, halako mailara mugatzen den bitartean. Ongi dakit –oharkabea uste dudan– koketeria anitz dagoela doinu mozkari, eta, kasik, zakar horretan (inoiz amoremate tipie-nik ez duena, eta hala eta guztiz, inork apalaraziko ez lukeena) eta, kasu txiroenean ere, gogoraziz, ez menderazkizunezko ideia batez, askatasu-nez eta militarri harturiko dizi-plina batez baino.

Eta parrokiaren interes, arima eta Elizaz mintzatzean (eta guk ge-rok dasanean hark eta nik kausa bat-bera baino zerbitzen ez dugularik) txit naturala topatzen dut guztia berari deus kontraesatea ez ausartze-raino.

Torcy-ko apaiza ez da, beraz, bereizten sinpatiatatik. Beretaz min-tzatzean, soilik, kondetxoa, edo bere kondetxoa deitzen dioten aipaturi-ko horiek erretzen naute. Zergatik kondetxo? delako hori, esan nion behin. Bada, apaingarritzko iruditxoa delako, garaiko iruditxo liraina. Baserriko apal baten gainean ikusita, bere ondorioa du. Baina, mugi-mendu handiko egunean, antikuario edo enkantezko areto batean ez litzateke ikusiko ere.

Gazteentzako patronatuan bera interesatzeko esperantza aitortzean nik, bizkargainak kuzkurtuta, niri esan zidan: Zure kondetxoa Sa-joniako eltzetsua da, baina erabat hautsezina.

Noski, ez dut uste bera oso eskuzabala denik. Nahiz diruari atxikia dagoenaren trazarik ez eskaini, beste hainbeste bezala, ez da zalantzarik bera ere hala dagoela.

Mademoiselle Chantal-az ere hitz egin nahi izan nion, ze haren tris-turak kezkatzen nau. Oso uzkurra aurkitu nuen. Louise anderearen izen berak ere harrigarriro suminarazi bide zuen. Gorritu zen, eta, ondoren, gogortu ere bai. Halakoa ikusita, isildu egin nintzen.

Adiskidetasunaren bokazioa duzu esan zuen egun batean nire maisu lagunak, hots, Durieux kalonjeak. Eritasun guztietatik, berau da senda ez daitekeen bakarra.

* * *

Eman dezadan bera iraunarazten dugula... Baina, iraunarazten dugu salbatzearren, eta horixe da munduak uler ez dezakena, ze irautean baino ez du asmorik. Halere, ezin da poztu irauteaz, soilik.

Aintzinako Munduak iraun zezaken. Luze iraun, gainera. Horretarako zegoen. Izugarrizko garrantzia ukan zuen, eta lurrari itsatsirik eusten zen. Bidegabekeriatik bere irabazia izan zuen. Bere aurka jardun orde, osoki eta guztiz batera onartu zuen besteen gisako erakundea bilakatuz, eta esklabotasuna ere sortuz. Baina, nire perfekzio-maila edo zelakoa izanik ere, ez diot uzten Adani madarikaziopean irautea. Deabrua ez zen egoera horren ez-jakitun; inork baino hobeto baitzekien zer zen bera. Baina ez zuen eginkizun latza izaten utzi bere zama giza-artaldearen sorbaldaren gainean egotziz, ze halako zama urriagoa gerta ziteken. Ezjakintasuna, eta, orobat, errebolta eta desitxaropenezko kopurua herri sakrifikatu batentzat (eta izenik gabeko, kondairarik gabeko, gutxienez, aitortua den aliaturik eta familiarik gabeko –eta, orobat, izenik eta jainkorik gabeko– herriari erreserbatua zegoen). Ah, ze nolako arazo sozialaren eta agintezko metodoen sinplekeria!

Baina, halako erakundea, irudiz hautsezina, hauskorrena zen, benetan. Bera guztiz desagiteko aski zen sekulu bat abolitzea. Baina, agian, egun bat ere aski zen hartarako. Gizarte-mailak behin, berriro, nahasita, eta espaziozko herria barreiatuta, zein indar izanen zen gauza uztarri hura berriro onartzeko?

Erakundea hil zen eta Aintzin Mundua berarekin suntsitu. Ustea bazuen, eta beharrea ere bazuen federik, eta gertakizun bat bailitzan onartzen zen bera. Ez da berreraikitza itzuliko. Gizateria ez da ausartuko arrisku beldurgarri hori hartzera, ze halakoaz gehiegi jokatu zuen. Legeak onar dezake bidegabekeria –eta isilean lagundu ere–, baina ez du berretsiko. Injustizia ez da legezko egoerara itzuliko; hori amaitu da. Halere, ez dago bera munduan gutxiago barreiatuta. Gutxiengo baten mesedetan erabiltzen ausartuko ez den gizartea, beregan daraman suntsipenaz jarraitza gaitzetsia dago, ze legea botata, aldi berean, ohi-

turetan birrazaltzen da nekerik gabe, berriro sortuz, kontrakarrean, bi-ribilgune madarikatu bat-bera. Onez ala txarez, jarraian giza-kondizio berean, goinaturazko mentura berean parte izan beharko du berak. Lehen, hura onari ala gaizkiari indiferente zitzaion, bere ahalmenaren legea baino ezagutu gabe; kristautasunak, ordea, arima eman zion, galtzeko ala salbatzekoa den arima.

* * *

Lerro hauek Torcy-ko apaiz jaunari irakurtzeko eman dizkiot, baina nireak direla aitortzeko ausardiarik gabe. Hau dena nire gaindik dago -nik gezurrak trakeski esaten ditut-, eta bera sinetsi ote dudanaren galdea dagoit ene buruari. Papera itzultzean, oso ongi ezagutzen dudan irribarrea diz-diz dago bere ezpainetan, eta ez du ezer onik iragutzen. Ondoren esan dit:

Zure adiskideak ez du gaizki idazten, eta, gauza aski ongi zirriborratua dago. Orokorki, nahiz zuzenean pentsatzeak abantaila duen, hobe litzateke aurrerago ez joatea. Gauza soilki ikusten da, hau da, musikazalerik gabe, eta ez da arriskatzen ezer abesti bat norberarentzat, soilki, kantatzeaz. Igarotzean egia aurkitzen baduzu, behatu ongi harago eza-gun izan dezazun, baina ez itxaron berak keinu egin arte. Ebanjelioko egiek ez dute hala egiten. Beste egiez (azaldu baino lehen zein bidetatik igaro diren ziur jakiten ez direnez) arriskutsu gertatzen dira elkarrizketa partikularrak. Ez nuke ni bezalako onkote baten eredia eman nahi. Halabaina, ideia bat dudanean (hots, animentzat -eta, noski, bestentzat ere bai...- ongarri den horietakoa) dena Jainkorengana, otoitzaren bidez, igoarazten ahalegintzen naiz. Harrigarria de nola aldatzen duen itxura. Batzuetan, ez da ezagugarri ere agitzen...

Ez du axolarik. Zure adiskideak arrazoa du. Gizarte modernoak bere jabea uka dezake, baina bera ere berrerosia izan da, eta ondare amankomunaren administralgoa ez zaio aski; horregatik, onez ala txarez, guztia bezala Jainkoaren erreinua bilatzen doa. Eta halako erresuma ez da mundu honetakoa. Beraz, inoiz ez da geldituko. Ez du geldiaraziko bere lasterra. Salba zaitetz, betela hill!. Ez dago kontrakorik esan beharrik.

Zure adiskideak esklabotasunaz dioena, orobat, oso ziurra da. Lege Zaharrak esklabotasuna onartzen zuen, eta apostoluek ere bai. Esklaboa-

ri ez zioten esan: Aska zaitetz zure nagusiaren mendetik; aldiz, haragizaleari aska zaitetz lehenbailen haragikeriatik! gomendatu zioten. Hori halako ñabarbadura da. Eta zergatik hori? Uste dudanez, munduari –gizakiranzko menturara jaurtiki aitzinetik– arnasa hartzeko astia ukan zezala nahi zutelako. San Pablo-ren gisako mutiko batek

ere ez zituela ametsak eginen uste dut. Esklabutzaren abolizioak gizona gizon izateagatik pairaturiko esplotazioa ez zuen kenduko. Harreago, estutuz arrazoiketa, esklabua garestia zen, eta halakoak nolabaiteko kontsiderazioa zuen nagusiaren aldetik. Aldiz, ene gaztaroan beiragintzako maisu bat ezagutu nuen, zeinak kainaberadietan hamabost urteko mutiltxoak putz egitera behartzen zituen, eta gizon abere hari ez zitzaion axola mutilak nola ordezkaturiko ziren baldin eta euren bularrak lehertzen baziren ere. Nahiago zuen, ehun bider, erromatar burges onen esklabo izatea, ze, dena den, ez zituzten lotzen zakurrak lukainkamutur batez.. Ez, San Pablok ez zuen ametsik egiten. Soilik, esaten zuen ezerk geldituko ez zuen egia barreiatu zuela munduan, eta hura guztia agitu zen, aurrez, kontzientziaren sakonenean gizonak hartan bere burua ezagutzen zuelako –ze Jainkoak salbatu gaitu eta guretako bakoitzak Jainkoaren odolaren balioa du–. Beraz, nahi duzun erara itzul dezakezu hori –denetan zozoena den mintzo arrazionalista batez ere–, eta, jarraian behartuko duzu ukitu txikienera lehertuko diren hitzetara. Gero, gizartea bere gainean jartzen saiatzen bada, atzekaldea erre diezaiolke; hori da guztia.

Ez dio axola mundu pobreak, gutxi gorabehera, antzin kontratuaz amets egiten jarraitzea (hots, deabruekin eginaz eta bere atsedena ziurtatzearen osatutakoaz). Beraz, hura artalde baten izaerara gutxitzea da (nahiz artalde gorena –eta gizateriaren herena edo laurdena izan–), eta ez litzateke garestiegi ordaintzea supergizonen, odol garbikoen eta egiazko erreinuaren etorrera... Hori guztia pentsatzen da, nahiz inor ez auzartu beraadierazten, naturala denez. Gure Jaunak, pobreziarekin eskontzean, pobrea jaitsi ez daiteken oinarrira igoarazi zuen, jada. Bere aurretiko batek jo zuen egia horrekin..., eta zein aurretikoa zen bera! Izen bat zuen..., eta ze nolako izena! Gizon erreboltaria –ez etsia– izanez harago maitatzen zaio, eta Jainkoaren erreinukoa bide da, non azkeneoak lehenengoak izanen diren, eta, orobat, mamu baten antza duten... (hots, ezkontza-bazkaritik jantzi zuriaz itzuliko denarena...). Orduan, zer nahi ote du ? Estatua eguraldi gaitzari aurpegi ona ezarrit hasten da. Halakoak umeak garbitzen ditu, elbarriak sendatzen, erien

listuontziak garbitzen, eta, hori dena erlojua behatuz, norberaren arazoez arintzeko astirik ba ote duen galdetzen duelarik. Zalantzarik gabe, esklaboen eginbeharra makinak osatzea itxaroten du. Hala nahi baduzu! Makinek biribilka ibiltzeari eta langabetuak ugaltzeari ez diote uzten, eta, era horretan, makinak gizaseme gelditu berriak sortzeko eginak direla dirudi. Ulertzen al duzu hori? Errusian oraindik hori saiatzen ari dira... Ohar zaitetz errusiarrek besteak baino okerragoak direla ez dudala uste. Denak eroak, denak haserreak eta odolberoak omen dira egungo gizaseme onberak bezala! Halabaina, adorea badutela dirudi. Bai, Ipar Urruneko flandiarrak dira. Dena irensten dute, eta, mende bat edo bitan oraindik lehertu gabe, politeknizismoa hartuko dute.

Bere ideia, laburbilduz, ez da inozoa. Noski, beti pobrea desagertzea da bere aburua, eta pobrea Jesukristoren lekukoa da, judutar herriaren oinordekoa; halabaina, artalde izatera gutxitu -edo eta hilarazi- ordez, beraren bidez errentari tipi -ala gauzak hobeto baino hobeto joanen diren usteaz- funtzionari urri bilakatzea iruditu zaie. Ezer ez da hori baino esanekorik eta erregularragorik....

* * *

Nire zokoan, noizbehin, errusiarrengan pentsatzea bururatzen zait. Apaizgaitegi Handiko nire adiskideak horretaz, zoro-moro, mintzatzen ziren. Eta hori, batez ere, euren irakasleak harritzearren. Gure lagun demokratak maitakorrak eta jeloskorrek dira, baina -nola esan- apur bat burgesak ere kausitzen ditut. Gainera, ongi probatua dago herriak ez duela eurengan inolako maitasunik. Ulertezina ote da, dudarik gabe? Zehazki, batzuetan, errusiarrengan dudala gogoia errepikatzen dut, halako kuriositate eta guritasun batez. Adibidez, behargorria, eta alaitasun miteriotsu eta komunikaezinak ezagutu direnean, idazle erusiarrek negarra eginarazten digute. Nira aita hiltzen urtean, nire ama tumore batez operatu behar izan zuten, eta Burquette-ko eritetxean lau edo bost hilabetez egon zen. Izeba batek hartu ninduen. Lens ondoan kafe-dendatxo bat zuen, hau da, oholez eginiko barraka itsusi bat, non mehatzari lar pobreei ginebra zerbitzatzten zitzaien, eta hori benetako kafetegi baten ordez. Eskola handik bi kilometrotara zegoen, eta nik nire ikasgaiak, lurrean eserita, eta mostradorearen ostean, ikasi ohi nituen. Zorua ustelduriko zurezko oholtza txarra zen. Lurraren usain mikatza, lurra beti heze eta buztintsu zegoelarik, zirrikietatik sartzen zen. Ko-

bratzen zen gauetan, bere behar fisiologikoak egiteko irtetzera ere ez ziren molestatzen; zoruan bertan egiten zuten pixa, eta nik mostradore osteko oholtzan beldur handia izaten nuen, eta, azkenean, lo eginez amaitzen nuen. Ez zitzaidan axola; maisuak maite ninduen eta liburuak mailebatzen zizkidan. Han irakurri nituen Maximo Gorki-ren haurtzaroko oroigarriak.

Nabarmen da Frantzian familia txiroak badaudela. Behargorritzko uharteak dira. Baina, inoiz ez da txiroek behargorritzko bizitza ukan dezaten bezainbatekoa. Norberaren aberastasunak ere bere ñabardurak ditu, lar gizakoa da (zer dakit nik?), nonbaitean, dirdiraz diruaren ahalmen ikaragarria –eta indar itsua eta krudeltasuna– leher ditzan. Dena den, imajinatzen dut errusiar herria txiroa izan dela, behargorritzkoen herria dela, eta mixeriarren mozkorria eta jabetza ere ezugutu duena dela. Elizak herri oso bat aldaretara igoarazi ahal izanen balu hautatua berau izaki, ziur, bera eginen zuen behargorriaren zaindari nagusisa, hots, txiroen bitarteko berezia. Antza, Gorki-k diru anitz irabazi du, bizitza harranditsua daramala Mediterraneo itsasoaren ertzean. Gutierrez, hori irakurri dut egunkari batean. Baina, egia balitz ere –eta, batez ere, Egia baldin bada!– pozik nengoke bere alde otoitz egiteagatik egunero, hainbat urtetan. Ez naiz ausartzen esatea hamabi urterekin Jainkoa ezezagun nuela, ze nire buru txiroan sekulako algara sortzen zen ahotsen artean, Berea ere entzuten nuen. Hori ez zen izan oztopo zorigaitzekoa nire lehen esperientzia basatia gertatzeko. Bedeinkatua izan bedi, bada, haur-bihotz bat itxaroezatik askatu zuena. Hori mundukoek ez dakite, ala ahantziko lukete, ze hartaz gehiegi izu daitezke. Pobreetan, aberatsetan bezala, mutiko mixerable bat bakarti dago, erregearen semea bezain bakarti. Gutierrez, gure artean, herrialde honetan, behargorria ez da konpartitzen; tipo bakoitza bere behargorriarekin dago, ze behargorri hori norberari dagokio, norbanakoaren aurpegia eta soin-zatiak bezala. Bakardade honen ideia garbia nuela uste dut –betela ez nuke ideia zipitzik ere–. Nire biziaren lege horri obeditu nion, baina bera ulertu gabe. Halabaina, azkenean, maitatzera ere iritsiko nintzen. Ez da mixerableen harrokeria baino ezer gogorragorik, eta, hurrundik eta lur harrigarrietatik, kolpean ailegaturiko liburu hark herri osoa eskaini zidan adiskidetzat.

Liburua adiskide bati utzi nion, baina ez zidan, noski, itzuli. Beno, ez nuen interesik ere uka, , eta zertarako? Aski da ongi ulertzea behingoz –ala modu hartara uste izatea– herri baten kexua (eta, orobat, beste

herri baten antzik ez duen intziria –eta judu herriarena ere)– bere harrokerian intzentsu artean hildakoa bezala txikitua izatea. Baina, hori ez da aihene bat, abestitxo bat, himno bat baino. Oh!, ongi dakit ez dela erlijiozko himnoa, eta ez daitekeela otoitza ere deitu. Bere barrenean denetarik dago. Eta horien artean, mujik baten zinkurinak daude zigorpean, eta emakume laidoztatuaren deiadarrak, mozkorraren zotinak, alaitasun basatiaren orroa –eta sabeleko orroa–, ze, aih!, ilunetan behargarria eta haragikeria elkar bilatzen eta deitzen baitira, bi animale gose-ti bailiran. Horrek izuarazi behar ninduen, noski. Dena den, halako mixeriak, izena ere achantzi duen behargarriak, jadanik, ez du bilatzen bera, ez du deus arrazoitzen; bere aurpegi izutia itzultzen du, ausaz, Jesukristoren sorbaldari eutsita egun batean esnatzeko.

Hortaz, aukera hartaz profitea ukan nuen.

–Eta lortuko balute? –esan nion Torcy-ko apaiz jaunari.

Une batez gogoeta bat egin zuen berak, eta:

–Ez duzu uste izanen errukari horiei kontseilua emanen diela zerga-biltzailea erreserbara igaro dezaten. Irauten duena irauten du berak...! Baina, zer egin nahi ote du? Hemen egia erakusteko gaude, eta horrek ez gaitu lotsarazi behar.

Bere eskuak dardar egon ziren apur bat –ez asko–, baina ulertu nuen nire galderakbere ausardia, arrazoa, eta, agian, fedea ere suntsitzekotan egoniko borroka gaitzen oroia esnatzen zuela... Erantzun aurretik, bizkargain-mugida bat ukan zuen, bidea itxita gero aurrera joan nahi duen gizona bailitzan.

–Irakastea, ene seme, ez da jostaketaz hartzekoa. Ez naiz ari hitzaldi eta sermoi bidez aurrera doazenei buruz; ze antzeko gauza anitz ikusiko du bizian zehar, eta halakoak ezagutzen ikasiko du. Orobat, kontsolagarri deituriko egia asko entzunen du. Egiak askatzen du bat, eta, ondoren, pozten. Eta zergatik ez du sortzen dolumin zenbait? Jainkoaren hitza su gorria da! Eta zuk, hura erakustean, bera itsatsi nahiko zenuke erretzeko beldurrez, eta ez zenuke (benetan?) helduko ukabilez. Bada, bai, hortik apaizik, luze eta ugari hitz egin ondoren, pulpitutik apur bat sutsu eta pozik jaisten denik; benaz, ez du predikurik egin, gehienera, ron-ronka hitz egin baino. Kontu izan behar da halakoa edozeineri gerta dakiokela, gu loti pobre batzuk izaki, eta debrua bera delarik, noizbeinka, irazar-tzen dena. Apostoluak ere lotan egon ziren Getsemanin. Baina, horretaz

jabetzea beharrezkoa da. Eta zuk ulertzen duzu halako edozein -arintzaile gisa keinu egiten eta izerditan- ez dagoela besteak baino erneago... Ez... Soilik, bilatzen dut Jaunak niregandik, eta, ausaz, animen alde, hitz baliagarri bat ateratzen duenean ezagun dudala nigan eginiko kaltea.

Barre egin zuen berak, baina ez nuen ezagutarazi haren barrea. Barre aursarta zen, noski, baina hautsia. Ez nintzateke ausartuko alde guztietatik ni baino gorenagokoa den gizona epaitzea, eta, hemen, harritzen nauen kualitateaz mintzatuko naiz, zeinaren onera (ez nire hezkuntzak, ezta nire jaiotzak) makurtzen nauten. Egia da, orobat, Torcy-ko apaiza puntu batzuetan zakartzat daukadala -eta kondesa andereak dioenez- gizon arrunta ere badela. Baina, azken finean, hemen idatz dezaket nahi dudana, inor kaltetzeko beldurrik gabe. Niri deritzadana da, bada, gizabidez behintzat, pertsona horren izaera nabarmenena harrokeria dela. Torcy-ko apaiza ez da gizon harroa, hitz horrek ez du entzuterik, ala, nik, gutxienez, ez nioke kausituko halako zipitzik. Une hartan, bere harrokerian, ziur, urguiluzko gizakiaren harrokerian sufritzen zuen. Eta nik ere berak bezainbat pairatzen nuen, eta, horregatik bera zertxobait baliagarri egitea nahi izanen nuen. Eta, gero, zozoki esan nion:

-Hortaz, nik ere ron-ron egin beharko dut, ze...

-Zaude isilik! -esan zidan hika, lehen aldiz, bere aurpegiaren gozotasunak harritzen ninduela (ze ez duzu nahi izanen zu bezalako zarrapastoso errukarri batek niri jakinbeharrak jalgitzea). Jainkoak bedein-katzen du zure ikasgaia ere, berak ez duelako meza ordainduen hizlari baten itxurarik... Ikusten duzu -jarraitu zuen- edozein tontolapikok, lehen ailegatuak ere ez luke jakinen samurtasunari gogor egiten, hau da, hitzaren leuntasunarekiko gotor mantentzen, Ebanjelio Sainduak esaten dutenez. Gure Jaunak hala nahi izan du. Hori, noski, ongi dago. Soilik, ahulak -ala pentsalariak- behartuta sentitzen dira begininiak mugitzera eta begietako zurigunea -ahoa zabaldu aurretik- erakustera. Naturak, orobat, berdin daragi, ze sehaskan atsedenez dagoen haur guria, eta, orobat, bezperaurrean bere soaz munduaz jabetzen dena, bizi oro ez ote da leuntasuna eta laztanketa baino? Halabaina, oso gogorra da! Gainera ohar zaitez, gauzak bere ertz onetik hartzen badira, bere harrera ez dela itxura hutsa duen bezain engainatia, ze heriotzak egunsentia eta heriotzaren irribarrean eginiko promesan irautea baino ez du eskatzen,

eta, larriago izanik ere, ez da bestea baino gutxiago gozo eta guri. Laburki esanda, hitza tipi bilakutzen da tipiekin. Baina Handiek –eta Harroek– uste dute erraza dela errepikatzea –aztien ipuinen antzera– zehaztapen leungarriak eta poetikoak baino ez ospatuz, eta horrek beldurra damait, beldur handiagoa eurengatik, noski. Entzuten diozu ipurzuri, luxuriotsu, diruzale eta aberats zitalari –euren ezpain lodi eta begi distiratsuez– *Sinite Parvulos* txatal delakoa (agian, gizonaren belarriak entzuniko hitz ikaragarrienak kontuan izateko antzik gabe): Hautxoan antzeko bihurtzen ez bazarete, ez zarete sartuko Jainkoaren erreinuan.

Bere barnerako bezala errepikatu zuen txatala, eta, burua eskuetan ezkututzen zuela, jarraitu zuen.

–Ideala Ebanjelioa haurrei baino ez predikatzea litzateke. Guk gehiegi kalkulatu dugu, eta hori gaitzavda. Horrela ez dugu pobreziazko espiritua baino ikasten, baina apur hori ere aski gogorra gertatzen da. Hortaz, oro ongi eta txarto konpontze horretan datza. Eta auzia, lehenik, aberatsei, soilik, zuzentzean datza. Ah, Satanaz zaretan aberatsok! Gizon ahalsuak dira, oso zuhurrak, lehen klaseko diplomazia dutenak. Diplomatiako batek atsegin ez duen tratatua izenpetu behar duenean, klausula bakoitza eztabaidatzen du. Hitz bat aldatzen du hemen, koma bat deslektuz han, oro pilatuz. Baina, oraingoan, merezi zuen, ze hura madarikazioa zen. Eta hori dena, nahiz, madarikazioak eta madarikazio-motak egon. Eta, orduan, ondorengo esaldia agertzen da: Bai errazagoa da gamelu bat jostorraz-begitik pasatzea, aberats bat zeruetako erreinuan sartzea baino. Kontu izan ni neu lehenengo naizela testu hori gogortzat hartzen, eta ez naizela ukatzen bereizketak egitera; bai, horrek nahiko nahigabeak sortuko lizkiekete jesuiten bezeroei. Onar dezagun, bada, Jainkoak benazko aberatsez, hots, aberastasun-gogoa duten aberatsei buruz mintzatu nahi izan zuela. Ongi! Baina diplomatikoen jostorraz-begia Jerusalemgo ateetako bat zela sugeritzean –nahiz eta apur bat esutuagoa izan, ze erreinuan sartzeko oin-aztaletan hatzamarantzera (ala tunika ederraren ukondoak igurztera) baino ez ziren arriskatzen; halabaina, zer nahi duzu, guzti horrek izorratzen nau. Ezkutuzko txanponen zakuetan gure Jaunak esku propioaz hurrengo idatz zezakeen: Hiltzeko arriskua dago, eta hori transformadore elektrikoaren habean herri-lanen administralgoak idazten duen bezalakoa litzateke, eta nahikoa litzateke zera...

Gela oinkada handiak emanez neurtzen hasi zen, eskuak sotanaren patriketan zituela. Nire aldetik altxatu nahi izan nuen, baina, buru-mugida batez, berresertzera behartu ninduen. Garbiro ohartu nintzen zalantzan zegoela, oraindik, epaitzen, pisua hartzen ari zitzaidala, agian, inori ez esanikoak niri jalgitzen, gutxienez, hitz berdinez. Oso nabaria zen duda zuela nitaz, eta, halere, ez zegoen deus umiliagarririk zalantza hartan. Gainera, ez zezaken apal inor. Une hartan bere soa baketsua, gozoa zen, garbitasun harrigarria eta zertuezina zen –nahiz barregarria den gizon bortitz, sendo, ia arrunt, eta izakien halako esperientzia duen– gizon batez hitz egitea ahal izan.

–Gehiago gogoeta egin behar litzateke aberatsei pobreziaz mintzatu aitzinetik. Bestela, bere pobreei erakusteko duingabeak bilakatuko ginateke, eta, nola ausartu, orduan, Jesukristoren epaitegi aurrean aurkeztea?

–Baina, hori pobreei erakutsi behar al zaie? –esan nion.

–Bai, pobreei, noski. Haiengana bidaltzen gaitu, lehenik, Jainkoak berri ematera... Baina, zein berri ematera? Pobrezia. Zalantzarik gabe, eurek beste zerbaite espero dute. Beraz, miseriaren amaiera itxaro dute, eta hona Jainkoak, pobrezia eskutik hartuz, esaten dietela: Ezagut ezazue bera zuen Erregina bezala, zin egiozue omena eta zintzotasuna eskainiz. Ze kolpea! Gogora ezazu hori dela, laburbilduz, judutar herriaren kondaira bere lurtar erreinuari buruz. Txiroen herria, besteak bezala, herri erratia da nazioen artean, itxaropen haragikoen bila, barne-muinetaraino etsia dagoen herria delako.

–Eta, hala eta guztiz...

–Bai, halere, araurik bada, nahiz etabera hausteko biderik ez eman... Ah, duarik gabe, lotsati batek lortuko luke, agian, eragozpen hori gainditzea. Txiroen herria publiko eroso da, publiko egokia bera nola hartu jakiten denean. Mintza zaitez minbizidun bati bere sendaketari buruz, eta guztiz entzunbera izanen duzu. Deus ez errazagorik, deus ez pobregarorik eritasun lotsagarri hura bezalakoak eurei entzuten uztea baino, hots, nazio zibilizatuentzat duina den eritasuna dela, eta begien ireki-itxialdi batean askatuko ditugula lohikeria horretatik esatea. Baina, gure artean nor ausartuko litzateke horrela jardutea Jesukristoren pobreziaz?

Begietara zehatz behatu ninduen berak, baina nik ikusten ote ninduen galdetzen dut –eta nirekin, orobat, bere ohiko lagun isilek eta inguruko gauzaki familiarrek–. Ez, ez ninduen ikusten. Ni konbentzitzeko nahi hutsak ez lioke eskainiko bere soari espresaera hain larririk. Beraz, bere baitan ehun bider menderaturiko (eta, halere, erreboltaturiko) barne zati baten aurka jaikitzen zen –bere tamainaz eta indar guztiaz–, eta hori bere bizitzaren alde borrokatzen den gizonan baten modura. Zein sakona zen zauria! Bera zulatzen ziharduenaren –eta bere esku propioekin irekitzen zuenaren– antza zuen.

–Ikusten nauzun bezala –esan zidan– biziki laket litzaidake pobreei errebolta predikatzea, ala deus ez aldarrikatzea. Noski, hartuko nuke militante horietako bat, hau da, esaldien merkatari eta iraultzaren artesaubatzuk, eta erakutsiko nioke zer den Flandriako mutikote horietako bat. Guk, flandriarrok, odolean daramagu errebolta. Oroitu kondaira! Nobleek eta aberatsek ez digute inoiz beldurrik sortu. Zeruari esker, orain aitor diezaizuket, nahiz hain indartsua izan, Jainkoak ez duela onartu nik haragian tentaldi anitz jasatea. Baina justiziaezak eta zorigaitzak odola irazekiten didate. Gaur oro desberdin da, eta ez daiteke guztiaz ohar izan. Honela, adibidez, Leon XIII.aren *Rerum Novarum* entziklika sonatua, zuek hain lasaiki, kandelen argitara, irakurtzen duzue, Garizumako edozein agindu bailitzan. Gure garaietan, ene seme, uste genuen gure oinpean lurra dardar zegiela. Ze berotasuna! Ni, orduan, Norenfontes-eko apaiza nintzen, meatzarien lurralde erdian. Lana ez dela merkantzia ideia soila da, artu-emanaren legera menderatua dagoela, eta ez daitekeela espekula lan-sariekin –ezta ere gizonen bizitzarekin garia, azukrea edo eta kafearen kasuan bezala–; horrek emozioa sortzen zuen norberaren baitan. Hori guztia eliztarrei, nik pulpitutik esplikatzegatik, sozialistatzat hartu ninduten eta laborari ongipentsatzaileek, zoritxarrez, Montreuil-era pasarazi ninduten. Zorigaitzak ez ninduen kezkatzen. Baina, une hartan...

Dardarka isildu zen. Zehatz behatu ninduen, eta une hartan nire kezka tipien lotsa sentitu nuen, eta, ondorioz, bere eskuak muinkatzeko gura izan nuen. Begiak altxatzera ausartzean bizkarra eman zidan, eta leihotik behatzen jarri zen. Isilune luze baten ondoren, ahots sor –baina, beti ere, alteratuago batez– mintzatzen jarraitu zuen berak.

–Errukia, ohar zaitetz, asko eska –baina ez gehiegi– dakioken animalien antzekoa da. Zakurrik hobena ere bilaka daiteke zakur amorratu. Errukia ahaltsua eta ireslea da. Ez dakit zergatik bera beti, piska bat negarbera edo tuntuna bailitzan, aurkezten duten. Halabaina, egiazki,

hura gizonen grina nagusienetakoa da. Ene bizitzaren une hartan irentsiko ninduela uste izan nuen. Harrokeriak, ezinemanak, haserreak –eta haragikeriak– (eta, orobat zazpi bekatu nagusiak) ahots bat ziren, eta oinazez zaunka zegiten. Uste izanen zenuen petrolioz zipriztindu eta sutan zebilen otso-talde zela.

Bere esku biak ene sorbaldan sumatu nituen, gero.

–Azken batean, ni neuk ere ukan nituen ene amorrazioak. Gogorre-na inork ez ninduela ulertu da, barregarri sentitu nintzela. Denentzat ez nintzen apaiz demokrata, gaisoa, harroa eta faltsua baino. Baliteke apaiz demokratak ez dutela tenperamendu anitz, baina nik uste dut gehiegi nuela. Eta une hartan Lutero ulertu nuen. Hark ere bazuen berea. Seguraski, Erfurt-eko monasterioan justziaren goseak eta egarriak irensten zuen bera. Baina Jainkoari etzaio atsegin bere justizia eta haserrea uki ditzaten; bortitzegia da deabru gaisoontzat. Horrek mozkortzen gaitu, eta abereak baino okerragoak bilakatzen gaitu. Mundua dardararazi ondoren, Lutero zaharrak amaitu zuen bere lastoa alemaniar printzeen estalpera eramanez. Begietan du herio-ohean eurek eginiko erretratua. Inork ez luke ezagutaraziko aspaldiko monjea gizon tripandi eta ozpin-mutur lodiko gizon hartan. Haserreak, pixkana-pixkana, pozoitu zion odola koipe bihurtzeraino. Hori da dena.

–Luteroren alde errezatzen al duzu? –galde egin nion.

–Bai, egunero –erantzun zidan–. Gainera, nik Martin dut izen berak bezala.

Orduan gauza harrigarria agitu zen. Eserleku bat ezarri zuen nire alboan, eseri zen, eta hartu zituen ene eskuak beren artean –malkoz beteriko begi bikainen soa niregandik aldendu gabe–; eta, hala eta guztiz, begi haiek inoiz baino premiatsuagoak ziren, heriotza erraz eta soilagoa bilakatzen zutela.

–Gizon arlotetzat –esan zidan– hartzen zaitut, baina estimua dizut. Har ezazu hitz hori zentzu onean. Nire aburuz, Jainkoak deitu zaitu, ez dago zalantzarik. Fisikoki, harzenizaketeen monje baten hazitzat. Ez dio axolarik horrek! Baldin eta bizkargainik gabekoa bazara, baduzu bihotzik, eta infanterian zerbitzatzea mereziko zenuke. Baina, oroitu dasaizudana, hots, etzazu utz ebakuatzen. Behin eritegira jaitsita, ez zara gehiago irtengo. Gogoz jardun eta konpon zaitez trintxeran lasaiki amaitzeko –inoiz atzera egin gabe–.

Ongi dakit ez dudala merezi bere usteona, baina eman zidanetik hari buruz isekarik ez egiteko asmoa dut. Horretan datza, hain zuzen, ahulen, haurren eta neronen indarra.

–Gutxi-gorabehera, presaka ikasten da bizitzen, baina beti ikasiz amaitzen da, norberaren ahalbideen erara. Garbi dago, noski, bakoitzak ez duela norberaren esperientzi-zati bat baino. Hogei zentilitroko flasko batek inoiz ez du litrokoak baino kabida handiagorik ukanen. Halabaina, bada injustiziaren esperientziarik...

Ohartu nintzen, nik ez nahi izan arren, ñabardura gogortu zitzaidala, ze hitz hutsak ere kalte egiten zidaten. Ni erantzuteko ahoa irekitzekotan nintzenean berak eten egin zidan:

–Zaude isilik! Es dakizu zer den injustizia. Jakinen duzu. Zu injustizia hurrundik –eta pazienteki– gaur arte zelatatzen –eta usmatzen-duen gizon-kastakoa zara... Ez da beharrezkoa zu irensten uztea. Batez ere, etzazu uste izan bera gibeleratuko duzunik zure begirada tinkatuz –pizti-domatzaile batek bezala-. Ezin egingo diozu ihesi bere lilura eta zorabioari. Ez iozu beha une justuan baino, eta, inoiz ez, lehenik otoitz egin gabe.

Bere ahotsak dardar egin zuen, apur bat. Zein irudiak, zein oroigarriak igaro ote ziren une hartan bere begien aitzinean. Jainkoak daki.

–Ziur nago, behin baino gehiagotan bekaitza izanen diozula pobre elbarrituak, eskaleak eta mozkorrak zaintzera goizetan doan –eta suharki inularra arte lan egiten duen– mojatxoari. Berak barre dagio injustiziari! Garbitzen, igurzten, sendatzen –eta azkenik beztitzen– du elbarri-mordoa. Eta, halere, Jainkoak ez dizkio fidatu hitzak halakoari. Ah, Jainkoaren hitza! Itzul egidazu Hitza, esanen du Epailleak azken egunean. Eta batzuek, une hartan, bere hatutik-tik ateratako horretan pentsatzean, ez dute barrerik egiteko asmorik izanen; ez, horixe.

Berriro jaiki zen, eta tinko birbehatu zidan. Ni ere altxatu egin nintzen.

–Hitza bete al dugu? Agian, bera artaz neurtzen ibili al gara? Pobreei zein aberatsei, berdin eman ote diegu? Nabarmen da Gure Jauna pobreiei kuttunki mintzatu zitzauela, baina, arestian esaten nizunez, pobrezia aldarrikatu zien Hark. Ez dago bertatik irteteko biderik, ze Elizak pobrearen zaintza atxikia dauka. Errazena da hori. Edozein gizon errukiberak bat egiten du harekin babes horretan. Aldiz, bakarrik dago –uler-tzen duzu–, bakarrik, guztiz bakarrik pobrearen ohorezko zaintzan. Oh,

gure etsaiek eginkizun ikusgarriena dute! Beti egonen dira pobreak zuen artean. Hauek ez dira demagogo baten hitzak, guk jaso dugun zer-bait baizik. Okerrago da aberatsentzat, ze ahalegintzen dira sinesten euren berekoikeria justifikatzearren. Okerrago guretzat, ze ahaltsuentzat bahituak bezala gara mixerableen armada Hiriaren murrak kolpatzera itzultzen den aldi bakoitzean. Ebajelioko hitz tristenak dira, tristuraz zamaturikoenak! Eta, noski, Judas-i esanikoak izan ziren. Judas! San Lukas-ek informatzen digu diru-kontuak hark zeramatzala, eta bere kontularitza ez zela oso garbia. Hala bedi! Baina, azken batean, Judas Hamabien bankuzaina zen, eta nork ikusi du inoiz banku baten kontalaritza behar bezala eramana? Baliteke kontuak, apur bat, behatzea, edo nork dagien bezala. Azken operazioaren arabera, Judas, zinez, ez litzateke izanen trukerako agente ona. Baina, Jainkoak geure gizartea den era-
ra hartzen du, eta hori gero, noski, paperean indarrez berrezartzen dute faltsuen kontra. Arazoa laburtuz: Gure Jaunak oso ongi ezagutzen zuen diruaren boterea, bere alboan leku utziaz kapitalismoari; beraz, lehen aukera eskaini zion, eta, oraindik, diru-funtsen lehen inbertsioa egin zuen; ziur. Hori guztia miragarritzat daukat... Hain ederra da, beraz! Jainkoak ez du mespretxatzen deus ere. Dena den, arazoa ongi joanen bazen, Judas-ek, probableki, sendatokiak, ospitaleak, bibliotekak edo eta laborategiak subentzionatuko zituen. Ohartuko zinen, beste edozein miloidun bezala, txirotasunaren edo behargarriaren arazoaz interesa zuela. Beti ukanen dituzue txiroak zuen artean -erantzun zuen Gure Jaunak-, baina ni ez nauzue ukanen beti. Horrek adierazten du: Ez ezazu utz errukiaren ordua alferrik ailegatzea. Hobe eginen zenuke niri lapurturiko dirua berehala itzultzea, eta ez nire apostoluak aldaraztea, ekintza sozialen funts eta proiektuen espekulazio irudipentsuen bidez. Gainera, uste duzu horregatik zuritzen duzula ongi ezaguna den eska-leekiko nire xera, baina guztiz oker zaude. Nik ez ditut maite txiroak ingeles atsoek katu galduek -edo eta zezenketak- maite dituzten bezala. Hori-ek guztiak aberatsen itxurakeria hutsak dira. Pobrea maite dut maitasun sakon, gogoetsu eta argiaz -hots, berdinetik berdinetara- emazte oparo eta zintzoa bailitzan. Nire esku propioez koroatu dut bera. Ez du ohoratzen bera edonork, ezta ere zerbitzatzen, lihozko tunika zuria jantzi duenak baizik. Ez da partaide mikaztasunaren ogia bera-
rekin opa duenak. Bera apal eta zintzo nahi izan dut, eta ez morroi. Ur-edalontzia ez du arbuiatzen berak nire izenpean eskaintzen badute -eta izen berean hartzen-. Txiroak behar soilaren eskubidea eutsiko balu, zuen egoismoak behar hutsera ezetsiko lukeen, betidaniko berrezagutzaz eta morrontzaz ordainduz. Honela, ernegatzen zara emakume

honekin gaur –oso garesti ordainduriko– nardozko usaingoaz nire oinak busti dituelako, eta hori pobreek inoiz profitatu behar ez balute bezala, usaingozen saltzaileen industriaz. Zu eskale bati txakur handi batzuk emanda gero, norbait berehala –merkataria okindegian ogi berriaz bezala– aurreko eguneko ogia (freskoa bailitzan) okitzen ez kausitzeaz eskandalizatzen delako. Bere orde, ardozalearen etxera ere joanen lirateke, ze txiro baten sabelak ogiaz gain badu beste gisako ilusiorik ere. Zorigaitzekoa zu! Zer da hain aintzakotzat duzun urrearen ilusio hutsa, ausaz, amets bat, ala, batzuetan, amets baten agintza hutsa? Txirotasunak pisu handia du Aita Zerukoaren balantzetan, eta zure kezka zoro guztiek ez ditu orekatuko balantzako platertxoak. Beti egonen dira txiroak zuen artean, eta, arrazoi beraz, beti egonen dira aberatsak ere, hau da, gizaseme gosetiak eta gogorak, jabetza boterea baino gutxiago bilatzen dutenak. Halako gizonak berdin dira pobre eta aberatsen artean, eta mozkorraldia errekan kentzen duen errukarria ere, agian, purpurazko gortina artean lo dagoen Zesar-en amets berberak ditu. Aberats ala txiro, beha zaitezte txirotasunaren ispilu batean bezala, ze bera da zuen oinarrizko dezepzioaren irudia; berak du hemen behean paradisu galduaren tokia, eta bera da, orobat, zuen bihotza eta zuen eskuen hutsunea! Bera garai ezarri dut, bera bilustu eta koroatu dut, zuen gaiztakeria ezaguna dudalako. Etsaitzat (ala arrotzat) zuena hartzea utzi izan banu (eta, egun batez, bere mundutik botatzeko itxaropena emanen banizueke ere), aldi berean, ahulak ere ezetsiko nituzkeen. Ahulak beti zama hila izanen dira, zuen zibilizazio harroskek, batetik bestera, gorrotz eta nahigabez darabiltzalako. Nik nire adierazgarria ezarri dut euren bekokietan, eta eurengana arrastaka hurbiltzea ausartuko zarete, hots, ardi galdua irestera, gerora, artaldea inoiz erasotzera ausartu gabe. Nire besoak, une batzuetan amore ematen dutelarik, hainbeste gorrotatzen dudan esklabotsuna berez berbartzuko litzateke, izen baten ala bestearen pean, ze zuen legeak kontuak konponduta dauzka, eta ahulak ez du larrua baizik eskaintzeko.

Bere esku zabalak dardar egin zuen nire besoan, eta bere begietan ikusi bide nituen malkoak –apurka-apurka– irentsiak zirela niregan, antza, bere begirada tenkatuaz. Ez nuen negar egin ahal. Gaua, nik ohar-tu gabe, eroria zen, eta, kasik ez nuen igartzen bere aurpegia (orain hil batena bezain zurruna, baina orain hain noble, garbi eta baketsua ere badena). Hain justu, une hartan Angelus-aren lehen kanpan-hotsa leher-tu bide zen airean, ortzeko ez dakit zein puntutik zetorrena.